

Op de Hoogte

Jaargang 32 nr. 2, juni 2026

Op de Hoogte

Jaargang 32 nr. 2, juni 2026

Redactioneel

‘De zoute zee slaakt een diepe zilte zucht, boven het warme land trilt stil de warme lucht’. Zo zong Bløf jaren geleden al met dit officieuze Zeeuwse volkslied. En dat is Walcheren in de zomer. Aan alle kanten is water te vinden, de Noordzee, de Westerschelde en het Veerse Meer. En anders resten van het voormalige Sloe. In de zomer zijn we graag op of in het water. Sommigen proberen met zandhopen de zee tegen te houden. In dit nummer gaan we letterlijk over het water en zoeken overkanten op. En wil je weten wat er onder water zit? Ga dan met onze enthousiaste gidsen mee korren of ontdek de geheimen van het getij! Ook zet één van onze leden de grasmus in het zonnetje!

Massaal gaan we op vakantie. Zo komen we terecht in het mooie Limburg. We gaan daar eens op bezoek, maar houden het ook graag dichtbij huis met een vrijwilliger van SLZ. Want in de Zeeuwse natuur is genoeg te doen en vrijwilligers zijn er altijd te weinig. Onze ommetjes verkennen dit keer overkanten!

Zoals Cobie Gouwen al zag tijdens haar rondleidingen is dat jong geleerd oud gedaan is. Met JongIVN kan ook de jongere generatie volop het verschil maken. En dat ziet ook de Hogeschool Zeeland met een eigen tuin waarin studenten volop aan de slag kunnen. Een insectenhotel maken, hulp aan egels en een burgerinitiatief. Iedereen kan iets betekenen! Op naar de zomerse dagen! En mocht de zoute zee een diepe zucht slaken, bouw een zandkasteel en geniet van het spel van de golven. Ga mee op een (IVN-)excursie of verken de overkanten van het mooie Zeeland! Verdwaal in het Grenspark Kempen-Broek en ontdek de Limburgse gastvrijheid aan beide zijden van de landsgrens. Ja! Zomer!

Namens de redactie,
Roy en Irene

Bij de voorpagina

Nollestrand Vlissingen.

Aan deze uitgave werkten mee

Arjen Faasse, Arjen Hartog, Marieke Engelsman, Wietske Verschagen, Jasper Bin, Mark Litjens, Cobie Gouwen, John van Vliet, Jack Molkenboer, Roy van de Voort, Ingrid de Vries, Irene Maréchal, Amber van de Voort, Jody van Strien, deelnemers fotorubriek en onze bezorgers.

Colofon

Op de Hoogte is een uitgave van IVN Walcheren* voor leden en relaties. Oplage circa 300 exemplaren. Op verzoek ook op papier.

Redactie: Irene Maréchal, Roy van de Voort, e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl.

Geen ‘Op de Hoogte’ ontvangen? Mail dan even naar opdehoogte-walcheren@ivn.nl. Het volgende nummer komt in september uit. Kopij aanleveren voor 31 augustus.

~~~~~

* IVN Walcheren is een afdeling van IVN (Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid), actief in voorlichting en educatie op natuur- en milieugebied en heeft (huisgenoot-)leden; contributie € 25 resp. € 12 per jaar. Voor hen zijn activiteiten gratis of tegen gereduceerd tarief.

Ledenadministratie: Theo Hendriks, penningmeester; zie voor adresgegevens ‘Bestuur & Werkgroepen’. Contributiebetaling vindt plaats via incasso of betaling a.d.h.v. een factuur op bankrekening NL02ABNA0213302942 t.n.v. IVN.

~~~~~

* Website www.ivn.nl/walcheren;
IG: IVN_Walcheren; Facebook:
<https://www.facebook.com/ivn.walcheren/>

~~~~~

Druk: Editoo Arnhem

Bestuur en werkgroepen

Dagelijks bestuur

<i>Voorzitter:</i>	Carlien Nijdam	
<i>Secretaris:</i>	Carlien Nijdam	(e-mail: secretariaat@ivnwalcheren.nl)
<i>Penningmeester:</i>	Theo Hendriks	(e-mail: penningmeester@ivnwalcheren.nl)

Algemeen bestuur (naast het dagelijks bestuur)

<i>Cursussen:</i>	Marjan Rouw	(e-mail: cursussen@ivnwalcheren.nl)
<i>Activiteiten:</i>	VACATURE	(e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl)
<i>Communicatie:</i>	Arjen Faasse	(mobiel: (06) 18408163) (e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)

Werkgroepen

<i>Natuurpaden:</i>	Johan Antheunisse	(coördinator, tel.: (0118) 628814) (e-mail: milijobo@zeelandnet.nl)
<i>Excursies:</i>	VACATURE	(algemeen coördinator) (e-mail: activiteiten@ivnwalcheren.nl)
<i>Cursussen:</i>	Marjan Rouw	(e-mail: cursussen@ivnwalcheren.nl)
<i>Duurzaamheid:</i>	Jack Molkenboer	(e-mail: JackMolkenboer@hotmail.com)
<i>Blad Op de Hoogte:</i>	Irene Maréchal-Van de Voort, Roy van de Voort	(e-mail: opdehoogte-walcheren@ivn.nl)
<i>Website:</i>	Joop Weijland	(e-mail: webmaster.walcheren@ivn.nl)
<i>Facebook:</i>	Angie van Goethem	(@IVN_Walcheren) (e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)
<i>Instagram:</i>	VACATURE	(@IVN_Walcheren) (e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)
<i>Public Relations:</i>	VACATURE	(e-mail: communicatie@ivnwalcheren.nl)
<i>Fotowerkgroep:</i>	Arjen Hartog	(e-mail: a.m.hartog@gmail.com)
<i>Korren:</i>	Arjen Faasse	(e-mail: arjen@ivnwalcheren.nl)

Alle kleine bestjes helpen!

Schorzijsbij (*Saxifraga* – Peter Meininger)

Ontdek online alles over biodiversiteit! Biodiversiteit is de hoeveelheid verschillende vormen van leven die je in een bepaald gebied vindt. Zo'n gebied kan allerlei vormen en maten hebben. Je kunt kijken naar de aarde als geheel, naar een oceaan, naar een bos, in een sloot, in je eigen achtertuin of zelfs bij één plant of onder één steen. De e-learning vind je op de website van IVN: www.ivn.nl/online-cursussen-over-de-natuur/biodiversiteit-de-basis.

Biodiversiteit – de variatie aan planten, dieren en micro-organismen – zorgt voor een gezonde en stabiele leefomgeving. Het ondersteunt essentiële processen zoals bestuiving, waterzuivering, bodemvruchtbaarheid en klimaatregulatie. Hoe groter de biodiversiteit, hoe beter ecosystemen bestand zijn tegen verstoringen zoals ziektes of klimaatverandering. Je kunt biodiversiteit helpen door je tuin of balkon groener en gevarieerder te maken: kies voor inheemse planten, laat een stukje tuin wat wilder groeien, vermijd pesticiden, zorg voor waterbronnen voor dieren en hang een insectenhotel op. Wil je weten hoe je een goed insectenhotel maakt? Kijk dan op de site van IVN: www.ivn.nl/insectenhotel-maken.

Van de bestuurstafel

SAVE THE DATE! IVN-ledendag 19 september

Arjen Faasse

We willen in september graag met jullie eens een dagje naar Tiengemeten. Het idee is om samen met de bus erheen te gaan. Daar lekker te lunchen en bakje koffie te doen met een rondleiding met gids tussendoor. Door de reistijd zijn we van 9.00 uur tot ongeveer 18.00 uur bezig, maar je wordt net als met een schoolreisje gewoon gehaald en gebracht. Dus je hebt er geen omkijken naar. We zijn het nog aan het regelen, maar schrijf het maar alvast in je agenda. Zodra het programma concreter is, laten we het jullie weten via de nieuwsbrief. Als je interesse hebt, kun je dat ook nu al aangeven via een mail naar activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Alles stroomt, ook op de ALV

Arjen Faasse

We zaten 14 mei lekker bij Panta Rhei in een apart stukje met uitzicht op het strand. Een heerlijke locatie om eens de algemene ledenvergadering te doen. Het was ook mooi weer, dus het was lekker zitten daar. Eerst natuurlijk het belangrijke en soms formele gedaan: vergaderen. We hebben het gehad over de **geplande activiteiten** voor komend jaar. Deze zijn wat minder, maar desalniettemin zijn we blij met het enthousiasme van de gidsen. De opkomst blijft over het algemeen laag bij de activiteiten, maar gelukkig zijn er nog steeds veel aanvragen voor groepsexcursies.

Theo licht de jaarcijfers toe en na de bevindingen van de kascommissie werd de jaarrekening goed gekeurd. Vervolgens werd er gesproken over de besteding van de reserves van de voormalige **Zeeuwse Delta**. Onder het motto 'Voor een goed idee zijn er altijd mogelijkheden' is besloten om de reserves samen te voegen.

Vervolgens hebben we het gehad over de hoogte van de reserves die langzaam steeds hoger worden en dus niet de natuur helpen. Besloten is om het **project Viergaarde** te steunen, een herdenkingsbos aan de rand van de nieuwe wijk Cleene Hooge. Hier kunnen we dan ook activiteiten ondernemen. Of als startpunt gebruiken voor een rondje Cleene Hooge.

Daarnaast is er nog een **kleine reserve** gemaakt voor kleinere acties voor de leden zoals een film of een excursie verder weg. Zo kan het geld weer stromen en zijn werk doen voor de natuur en de leden. Op de volgende pagina volgt meer info. Het

bestuur gaat in dezelfde samenstelling door, maar is nog steeds **op zoek naar mensen die willen helpen hiermee**. Arjen geeft aan dat het zijn laatste jaar is en dat hij dit jaar nog een warme overdracht wil doen. En daarmee was er wel weer genoeg gepraat: tijd voor actie! Monique Jankovski stond al klaar met knijpers en emmers om de stranden te verlossen van al het aanspoelsel. Van nurdles tot netten: er werd van alles gevonden door onze jongens en meiden. Een mooie afsluiting om zo al bijpratend lekker uit te waaien en ook nog het strand weer verlost van emmers vol met plastic en andere troep!

Niet alleen tijdens de ALV werd er opgeruimd. Ook meehelpen met jutten om de Schelde schoner te krijgen? Sluit je aan bij **Doe Mee, Verlos de Zee!** Kijk voor meer informatie op www.verlosdezee.nl.

Of word onderzoeker: www.schonerivieren.org.

OPROEP – Werkgroep Project Viergaarde

In de ALV hebben we het – zoals aangegeven op de vorige pagina – gehad over het project Viergaarde. Hiervoor zoeken we nog mensen die in de werkgroep willen zitten samen met de andere partijen om het zo tot een mooier initiatief te brengen.

Wat is het? Het is een herdenkingsbos met fruit- en notenbomen voor geboorte herdenken van geliefden, of vieren van andere belangrijke momenten. Maar niet alleen herdenken ook samen aan de slag met oogstdagen of bijvoorbeeld snoeicursussen. Het bos staat ook in het teken van biodiversiteit en zal enkele poelen hebben voor het waterleven. Meer informatie? Neem vooral contact op met ons als bestuur.

Natuurgidsenopleiding

Een van de mooiste dingen die we als IVN aanbieden is de natuurgidsenopleiding. Daarvoor zijn we nog op zoek naar mensen die willen helpen om dit te organiseren. Als je interesse hebt, stuur ons een berichtje.

Kledingactie

Dit jaar was er een landelijke kledingactie. Het heeft eventjes op zich laten wachten, maar de polo's en jassen zijn binnen. Daarmee is het toch veel duidelijker dat jij degene bent van de IVN-activiteit. Waarschijnlijk zal er aan het eind van het jaar weer een nieuwe actie zijn.

Jubilarissen

Met de komst van de leden van de Zeeuwse Delta zaten we eens te kijken naar het ledenbestand en vroegen ons af of sommige leden eigenlijk wel wat gekregen hadden voor hun jubilea. Zou toch zonde zijn als jarenlange steun voor de natuureducatie zomaar ongezien voorbij zou gaan. We gaan het eens uitzoeken.

Filmvertoning

Met het extra budget wat we hebben gekregen op de ALV kunnen we kijken naar een filmvertoning. Ons oog was gevallen op 'Whispers in the woods'. Het idee is om deze bij de volgende ALV te vertonen. Eerst maar eens kijken hoe dat in z'n werk gaat. We hebben de distributeur in ieder geval al gevonden. Wordt vervolgd!

Korren

Korren valt in principe buiten de bestuurszaken natuurlijk, maar komt toch vaak ter sprake omdat we allemaal bezig zijn voor IVN op het strand. We wilden wat meer samenwerking opzoeken met andere organisaties. Zo heeft Welzijn Veere het gedeeld binnen de organisatie. Ook wordt het voorgesteld aan de Scouting van Middelburg. Maar de Van Dixhoornbrigade (reddingsbrigade Middelburg) was ons voor, dus nu gaan we op hun Jeugdstranddag op zaterdag 4 juli 2026 ook samen met hen korren op het Nollestrand van Vlissingen!

En de rest...

Verder nog over van alles gesproken zoals de VOG's, fietsroutes, week van de biodiversiteit en meer. Zo nu zijn jullie weer een beetje bij!

Onze afdeling draait op vrijwilligers. Er is dringend behoefte aan vrijwilligers die bestuurstaken op zich willen nemen! Heb je tijd en zin? Neem contact op met het bestuur (secretariaat@ivnwalcheren.nl).

Nu is er de tijd en de mogelijkheid om met een bestuurslid mee te lopen en zo te leren en taken over te nemen.

Activiteitenoverzicht

Korren op het Nollestrand

Ook in 2026 staat korren weer op het programma. Korren gebeurt met een net dat over de bodem van de zee wordt gesleept. Het is een zwaar werk, maar vele handen en handjes maken licht werk. Het net wordt door de IVN-gidsen in zee geplaatst en door de deelnemers vanaf het strand door de branding getrokken. Zo'n net werd en wordt vaak gebruikt door garnalenvissers die vaak niet blij zijn met de 'bijvangst' die ze hebben. Wij zijn daar juist wel blij mee, want het geeft inzicht in het rijke leven langs de Nederlandse kust. Na het binnenhalen kijken we met spanning naar de vangst. De gidsen vertellen dan over zeesterren, de krabbetjes, de platvissen en andere zeedieren die je vangt. IVN-Walcheren organiseert deze activiteit op het Nollestrand in Vlissingen. Zorg dat je er bij bent!

In 2026 vindt korren nog plaats op de volgende data:

- **Vrijdag 17 juli**, aanvang 10.30 uur.
- **Zaterdag 1 augustus**, aanvang 10.30 uur.
- **Woensdag 19 augustus**, aanvang 12.45 uur.
- **Zaterdag 5 september**, 14.30 uur.
- **Zondag 20 september**, aanvang 15.30 uur.

Wetenschapsdag 3 oktober

Op **zaterdag 3 oktober 2026** vindt de wetenschapsdag plaats, dit als onderdeel van het Weekend van de Wetenschap (www.weekendvandewetenschap.nl). Zo kan iedereen, van jong tot oud, op een toegankelijke manier inzicht krijgen in de wereld van wetenschap en technologie.

Met meer dan 30 workshops, shows en demonstraties valt er van alles te doen. De dag **start om 10.00 uur en duurt tot 16.00 uur**. De activiteiten richten zich met name op kinderen van circa 8 tot 14 jaar. Jongere kinderen zijn met begeleiding ook welkom. IVN-Walcheren richt een stand in op deze dag die plaats vindt in de Zeeuwse Bibliotheek in Middelburg en de HZ University of Applied Sciences (locatie Middelburg). Meehelpen of meedenken? Stuur een bericht aan activiteiten@ivnwalcheren.nl.

Paddenstoelen in Oranjezon

Op zaterdag 24 oktober zal de paddenstoelenexpert Henk Remijn een rondleiding over de bijzondere wereld van paddenstoelen geven in Oranjezon. De wereld van de paddenstoelen is veel rijker dan alleen de legendarische van kabouter Spillebeen. Ze zijn er in allerlei soorten en maten. Wellicht kom je gekke namen als een blotebilletjeszwam tegen! Als je ze tegenkomt, zal je alle vreemde namen beter begrijpen.

Ga mee op paddenstoelenexcursie! Op **zaterdag 24 oktober** in Oranjezon. Aanvang 10.30 uur (duur 2 uur, hou 2,5 uur aan als je betaald parkeert). De excursie start bij de ingang van Oranjezon aan het einde van de doodlopende weg (Koningin Emmaweg 22). Zie ook www.ivnwalcheren.nl.

Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen. Vooraf verplicht aanmelden door een bericht te sturen aan activiteiten@ivnwalcheren.nl (het aantal deelnemers is beperkt).

Op stap met de IVN-Fotowerkgroep

Arjen Hartog

Ga mee op stap met de Fotowerkgroep! Elke 2^e zaterdagochtend van de maand van 9.00 - 12.00 uur. In 2026 bepalen de leden per toerbeurt het thema en de locatie.

De aankomende data en thema's:

- **11 juli om 9.00 uur** (tuinbloemen)
- **12 september om 18.30 uur** (zonsondergang strand)
- **10 oktober om 9.00 uur** (paddenstoelen)
- **14 november** (thema en tijd volgen)

Op **18 november** is er weer een avond om foto's te bespreken. **Augustus** vervalt in verband met de vakanties.

Geen lid, wel meedoen? Stuur een mail naar Arjen Hartog:

a.m.hartog@gmail.com (of stuur een appje naar (06) 33742545).

Voor vragen of extra informatie kun je hier ook terecht.

In mijn vorige verhaal in de 'Op de Hoogte' van maart 2026 was ik geëindigd met de excursie naar het strand bij Westkapelle. Dit keer zijn de excursie naar Park Toorenvliedt (14 maart jl.), Ter Hooge (11 april jl.) en Sint Laurens Weihoek (9 mei jl.) aan de beurt. Op zaterdag 14 maart zijn we naar park Toorenvliedt gegaan om onder andere de kwakken te fotograferen. Er waren in het voorjaar ook vele bloemen die al in bloei stonden. Te denken valt aan de sleedoorn, narcissen, anemonen en nog enkele anderen. Daar hebben we eerst enige tijd aan besteed en daarna zijn we verder getrokken naar een de kwakken. Deze kleine reigers hebben een broedkolonie op een eilandje naast de Mikke. Ze broeden daar samen met blauwe reigers (die overgekomen zijn van Ter Hooge). Enkele kwakken (zie foto) hadden hun nest aan de rand van het eiland en waren, met een telelens, best goed te fotograferen. En een stukje verder zat de ooievaar op zijn nest.

Een maand later zijn we op 11 april naar Ter Hooge getogen om daar onder andere de daslook te gaan fotograferen. Op dat moment stond de daslook er mooi bij en uitbundig bij. Het fotograferen was echter nog best een moeilijkheid omdat het best hard waaide. Dan blijven de bloempjes niet stil staan en moest je dus even wachten tot er even geen wind was. Ook de pinksterbloemen stonden op dat moment mooi in de bloei, net als het fluitenkruid.

De laatste excursie van dit verslag was op zaterdag 9 mei. We hebben verzameld op de kruising van de Zandvoortseweg en Singelweg bij het natuurgebied Sint Laurens Weihoek. Dit is een gebied van het Zeeuws Landschap waar veel weidevogels verblijven in het voorjaar. We hebben daar veel verschillende vogels mogen bekijken. Zoals Ganzen (brandgans, grauwe gans, Canadese gans; laatste twee met jongen), bergeend met hele kleine pullentjes, Kieviet, meerkoet, rietzanger, bosruiter, veldleeuwerik, groenpootruiter, grutto, oeverloper, wilde eend, slobbeend, krakeend en nog veel meer. We hebben we wat van deze vogels kunnen fotograferen, maar zelfs met onze telelens zaten ze soms nog best ver weg. In juni gaan we naar de Sequoiahof.

Modderdag en overleven: Speelhof Hoogerzael

Op **woensdag 1 juli 2026 vanaf 13.30 uur** is Speelhof Hoogerzael weer het decor van een echte **modderdag!** Door te spelen met modder gebruiken kinderen hun fantasie en ontwikkelen ze hun motoriek. En dat vies worden niet erg is. Daarnaast zorgt buiten spelen voor plezier, voor ontspanning en voor meer verbondenheid

met de natuur. Op **woensdag 17 juni vanaf 14.00 uur** kun je met bladeren en takjes **weeframen maken**. Op **zondag 21 juni vanaf 14.00 uur** staat **overleven in de natuur** op het programma! Ook kun je helpen in de Speelhof op hun meewerkdagen. Kijk in de agenda voor meer informatie: www.speelhofhoogerzael.nl/activiteiten-agenda.

Op modderdag ontdekken kinderen dat vies worden soms juist het mooiste leren is!

Geheimen van het getij

De excursies duren ongeveer 1,5 uur en vinden nog op de volgende data plaats:

- **Zaterdag 1 augustus** (10.30 uur)
- **Woensdag 19 augustus** (13.00 uur)
- **Zaterdag 17 oktober** (12.30 uur)
- **Zaterdag 24 oktober** (19.30 uur)

Excursie vanuit Polderhuis Westkapelle. Stevig schoeisel is aan te raden! Een verrekijker is handig. Tickets zijn te koop op de ticketpagina van Het Polderhuis: hetpolderhuis.eventgoose.com.

Activiteiten tijdens de **Nacht van de Nacht** in Nederland en Zeeland kun je vinden op de site: www.nachtvandenacht.nl/activiteiten.

Ook dit jaar zijn er weer excursies in samenwerking met het Polderhuis in Westkapelle. Alle excursies hebben als thema: 'Geheimen van het Getij'.

Soms zijn de excursies gecombineerd met een ander evenement, zoals **N8vdN8 op 24 oktober 2026**.

Tussen eb en vloed tilt de zee een tipje van de sluier van het onderwaterleven op. Iedere dag weer spoelen er andere vondsten uit de zee aan op het strand. Bij laagwater zijn bij paalhoofden en aan dijken dieren en planten te ontdekken die leven in de dynamische zone tussen land en zee. Tijdens de wandeling langs de waterlijn zal de gids toelichting geven over de bijzondere natuur op het scheivlak tussen land en de zee met zijn specifieke flora en fauna.

De excursies starten bij het Polderhuis in Westkapelle. De tijdstippen worden bekendgemaakt op de website.

Park Toorenvliedt

Het kasteeltje in park Toorenvliedt dateert uit 1726. Al wandelend door het park, dat eind 18^e eeuw is aangelegd in de Engelse landschapsstijl, verwonderen we ons over de vele natuur- en cultuurwaarden van de buitenplaats. Wat is er in die 300 jaar gebeurd? Je kunt het zelf beleven samen met een natuurgids van IVN-Walcheren die je veel kan vertellen over de natuur, de historie en de ontwikkelingen in het park.

Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen.

De laatste excursie door Park Toorenvliedt in 2026 vindt plaats **vrijdag 14 augustus 2026**. Aanvang om 14.00 uur. De excursie start vanaf de ingang van het park aan de Koudekerkseweg bij het landingsmonument (Buffalo-voertuig). Aanmelden is niet nodig.

Rondje Rammekenshoek

Dit hoekje van Walcheren bij Ritthem kent veel interessante aspecten. Ga dus eens mee met het 'Rondje Rammekenshoek'! Vanaf de parkeerplaats bij het Fort Rammekens gaat het over een onverharde dijk voor een wandelingetje waarbij verteld wordt over schorren en slikken, de Westerschelde en de geschiedenis van Walcheren. Er is ruim aandacht voor de natuurwaarden: bloeiende planten en struiken, rondscharrelende vogels op het slik bij laag water en ook, alleen vanaf de buitenkant bekeken, is er een goede indruk van bouw, ligging en betekenis van het fort.

Kosten € 5 (kinderen tot 12 jaar € 2,50; kinderen tot 6 jaar en IVN-leden gratis). Graag gepast betalen. Je kunt je aanmelden voor de rondleiding via de website.

Op de **dinsdagen 30 juni, 14 juli, 28 juli, 4 augustus en 18 augustus om 19.30 uur** vinden rondleidingen plaats, deze duren 1,5 uur. Vanwege de grasdijk en overstapjes over hekwerken kunnen kinder- en invalidewagens niet deelnemen. **Vooraf aanmelden via de website.**

Fort Rammekens dateert van 1547. Daarvoor lag er al een kasteel. Fort Rammekens zelf bezoeken? Kijk op de website www.staatsbosbeheer.nl voor excursiedata. Ook kun je wandelen langs fort en door krekengebied door de blauwe paaltjes te volgen. De wandeling is 2,4 km lang en start bij de parkeerplaats.

JongIVN: Samen voor de natuur!

Zoek jij een manier om bij te dragen aan natuur en een duurzame samenleving? JongIVN is er voor iedereen tussen de 16-30 jaar met hart voor natuur. Dagelijks worden we geconfronteerd met grootschalige problemen rondom natuur: klimaatverandering, achteruitgang van biodiversiteit, plastic soep en meer. Je wilt iets doen, maar waar begin je? Bij ons kan je in jouw omgeving aan de slag om mens en natuur met elkaar te verbinden, zodat we beter voor de natuur gaan zorgen. En of je dat nu doet door je kennis en enthousiasme te delen, je handen in de aarde te steken of aan een project bij een groene organisatie te werken – dat is aan jou.

JongIVN is de tak binnen IVN Natuureducatie voor jongeren en jongvolwassenen (16-30 jaar). Onze missie is om iedereen te laten beleven hoe leuk, gezond en belangrijk natuur is. We inspireren met natuuractiviteiten, cursussen, projecten en campagnes. Zelf leren en doen staan altijd centraal. Vanuit jouw tuin, buurt, school of werk maak jij het verschil. En dat is nóg leuker als je het samen met gelijkgestemde jongvolwassenen doet!

JongIVN organiseert bijvoorbeeld de **Nature Impact Days**, dit jaar op **zaterdag 17 oktober 2026**.

Meedoen?

Iedereen kan zich inzetten voor de natuur. Het is niet nodig om natuurexpert te zijn of elke dag tijd te hebben. Je enthousiasme en bereidheid om te leren zijn veel belangrijker dan wat je al weet. Het gaat om samen iets moois doen, voor jezelf én de wereld om je heen. Neem een kijkje bij de projecten van JongIVN: wat spreekt je aan? Er is verschillend aanbod op landelijk en provinciaal niveau. Begin klein met een losse klus of volg een traject van een aantal maanden.

JongIVN biedt de mogelijkheid om in actie te komen voor de natuur samen met andere jonge natuurliefhebbers, zorgt voor een inspirerende omgeving om meer te leren over de natuur én jezelf én is een community van jongvolwassenen en professionals in het groene veld.

Word lid van de Whatsapp community

In de JongIVN community ontmoet je en wissel je uit met jongvolwassenen tussen de 18-35 jaar met interesse voor natuur en duurzaamheid. Je blijft ook op de hoogte van projecten, evenementen, bijeenkomsten en concrete manieren om in actie te komen voor de natuur. Je kunt zelf kiezen of je alleen de landelijke aankondigingen ontvangt, of ook lid wordt van een of meerdere provinciegroepen.

Meld je aan voor de JongIVN update

Je ontvangt dan vier keer per jaar in je mailbox:

- Inspirerende verhalen van jonge mensen.
- Doe-tips om zelf in actie te komen voor de Nederlandse natuur.
- Aanmeldmogelijkheden voor JongIVN-projecten en groene partners.

Ben je tussen de 16 en 30 jaar? Doe mee met JongIVN en meld je aan via de site, waar je jezelf ook kunt aanmelden voor de Whatsapp community of het volgen van JongIVN op het platform LinkedIn: www.ivn.nl/aanbod/jongvolwassenen

Onder de 18 jaar? Wordt dan een echte Junior Ranger! Bekijk de mogelijkheden op de website: www.ivn.nl/nationale-parken/junior-rangers

Want jong geleerd is oud gedaan!

Rondleidingen permacultuurtuin en voedselbos

Marieke Engelsman

In het maartnummer van 2025 was 'Op de Hoogte' bij ons – Oest Farm & Stay – op bezoek. Ook dit jaar zijn er rondleidingen door permacultuurtuin en voedselbos, zo kom je meer te weten over deze boeiende zaken! De laatste rondleiding van 2026 is op **zaterdag 27 juni van 13.30-15.30 uur**. De kosten bedragen € 15 per persoon. Tijdens de 2 uur durende rondleiding krijg je informatie over permacultuur en voedselbossen, tips over wat je thuis zelf zou kunnen doen om je tuin eetbaarder en natuurlijker te maken, en mag je van alles proeven. Ook is het mogelijk om permacultuur planten, stekken en zaden mee naar huis te nemen. Aanmelden via info@oestfarmandstay.nl of telefonisch (06) 14628889. Je vindt Oest Farm & Stay aan de Zuidweg 6 in Ritthem (www.oestfarmandstay.nl).

Bovenaanzicht permatuin

Begraafplaats Middelburg

Rondleiding in 2025
(foto Joan Krüse)

Ook dit jaar organiseren IVN en de gemeente Middelburg in mei, juni en september rondleidingen op de begraafplaats van Middelburg.

Ontdek de rijke historie en natuur van de begraafplaats Middelburg tijdens deze rondleiding. Wandel langs oude grafkelders, monumentale bomen, oorlogsgraven en bijzondere planten. Tijdens de excursie komen natuur, cultuur en geschiedenis op unieke wijze samen. De begraafplaats werd rond 1830 aangelegd, nadat begraven in kerken verboden werd. Waar vroeger vooral rijke inwoners in de kerk begraven werden, ontstond nu een algemene begraafplaats buiten de stad. Door de jaren heen kreeg het terrein een parkachtige inrichting met lanen, bomen en groene kamers. Op het oudste deel zijn nog veel sporen van vroegere begraafcultuur zichtbaar.

Dinsdag 23 juni 2026 om 14.00 uur
Woensdag 2 september 2026 om 19.00 uur

Verzamelen bij de ingang van de begraafplaats.
Aanmelden verplicht! Mail uw aanmelding naar activiteiten@ivnwalcheren.nl

Inspiratiedag Zeeuwse insecten

Ontdek de bijzondere insectenwereld van strand en duinen tijdens de workshop van IVN Zeeland op vrijdag 3 juli 2026. Onder begeleiding van insectenspecialist Chiel Jacobusse maak je kennis met de verrassende soorten die leven langs de Zeeuwse kust. De workshop is geschikt voor zowel beginners als ervaren insectenliefhebbers. De dag start met het leegmaken van een nachtvlinderval, waarbij we kans maken op een grote variatie aan nachtvlinders. Daarna volgen inspirerende presentaties over de bijzondere bestuiving van wilde orchideeën en over bijen, wespen en hun opvallende belagers zoals wolzwevers en goudwespen. Tijdens excursies op de De Kaloot gaan we op zoek naar insecten van schor, zeedijk, strand en duinen. Denk aan

Gewone wolzwever (*Saxifraga* – Willem van Kruisbergen)

Vrijdag 3 juli 2026 vindt de inspiratiedag Zeeuwse insecten plaats van 9.15 tot 16.00 uur. Voor de lunch zijn er 2 presentaties, in de middag een excursie. Meer informatie en aanmelden via www.ivn.nl/provincies/zeeland/cursussen-over-de-natuur/workshop-zeeuwse-insecten-van-strand-en-duinen.

wiervliegen, brandingsvliegen, helmkevers en andere specialistische soorten die perfect zijn aangepast aan het leven aan zee. De workshop vindt plaats vanuit Dorpshuis Vijverzicht (Borssele) en wordt afgesloten met een drankje en de gelegenheid om samen na te praten over alle bijzondere vondsten van de dag. Een inspirerende en leerzame dag over de insecten van de Zeeuwse kust.

Op jacht!

Aziatische hoornaar (*Saxifraga* – Tom Heijnen)

In de 'Op de Hoogte' van december 2025 zagen we al de negatieve effecten van de Aziatische hoornaar. Deze invasieve soort jaagt actief op bijen en andere bestuivende insecten, waardoor bijenvolken sterk kunnen verzwakken of zelfs verdwijnen. Dat heeft gevolgen voor de bestuiving van gewassen en wilde planten. Daarnaast kan de soort de biodiversiteit verstoren doordat ze inheemse insectensoorten verdringt. Steken kunnen voor mensen zeer pijnlijk zijn. Ga zelf op jacht en meldt het als je een Aziatische hoornaar of een nest ziet! Zo kan effectief jacht gemaakt worden op deze invasieve soort. Meldingen doe je op de site www.meldpuntaziatischehoornaar.nl.

Zomeractiviteiten Terra Maris

Wietske Verschagen

In de zomer staan er weer tal van activiteiten op de agenda bij Terra Maris, ook leuk om te ondernemen met (klein)kinderen! Kijk voor meer informatie, openingstijden en andere activiteiten op de website van Terra Maris (www.terramaris.nl). Terra Maris is te vinden aan de Duinvlietweg 6 in Oostkapelle.

KAAT atelier – Kleurenrijk & Alle kleuren van de zee

De landschapstuin van het museum is het hele jaar door ‘een rijk aan kleuren’. Met kunstenaar Jessica van Dierendonck van het KAAT atelier worden de schildersezels midden in de tuin gezet, tussen alles wat groeit en bloeit. Maak je meest kleurrijke schildering ooit! De activiteit is op **13 juli, 27 juli en 10 augustus om 11.00 uur, 12.00 uur, 13.00 uur, 14.00 uur en 15.00 uur.**

Een glinsterende, vriendelijke blauwe zee of juist donker en dreigend water... Met kunstenaar Jessica van Dierendonck aan de slag met plakkaatverf en

expressie. Creëer jouw eigen versie van de zee! De activiteit is op **20 juli, 3 augustus en 17 augustus om 11.00 uur, 12.00 uur, 13.00 uur, 14.00 uur en 15.00 uur.**

Deelname beide activiteiten: entreeprijs museum. Reserveren aan de balie, op de dag zelf.

Middeleeuws Festijn – 14 juli, 21 juli en 28 juli, 4 augustus en 11 augustus tussen 12.00 en 16.00 uur

Reis terug in de tijd en dompel je onder in de middeleeuwen. Ontmoet de mensen die toen leefden, van muzikanten en ambachtslieden tot de kruidenvrouw. Geniet van verkwikkende dranken, heerlijke lekkernijen en de geur van houtvuur. Kom zelf je broodje bakken, mosterd maken, vilten, boogschieten en middeleeuwse buidels maken. Bewonder de vaardigheden van de pottenbakker en pas op voor de nar met zijn streken! Een onvergetelijke ervaring voor jong en oud!

Kosten: entreeprijs museum + € 2,50 toeslag. Kortingspassen of kortingsbonnen voor Terra Maris zijn ook geldig op de 5 dagen van het festijn. Het eten en drinken is NIET bij de prijs inbegrepen. Een bezoek aan het museum is wel bij de prijs inbegrepen dus kom ruim voordat het festijn begint naar Terra Maris.

Data en aanvang	Activiteit	Omschrijving
2 juli (13.00 uur)	Landschapstuin	Op stap met de tuinman
3, 10, 17, 24 juli, 21, 28 augustus (12.00 uur)	Het zeeaquarium	Kijkje achter de schermen
4 juli (12.30 & 15.30 uur)	Vlinders en fladderaars	Kinderactiviteit
8 juli, 12 augustus (13.30 uur)	Spreekuur strandfossielen	Laat je vondst beoordelen
15, 22, 29 juli, 5, 12 augustus (11.00 & 13.30 uur)	Scharrelkidsclub: Kriebelbeestjes	Ontdek alles over nut en noodzaak van kriebelbeestes
16, 23, 30 juli, 6, 13 augustus (11.00 & 13.30 uur)	Scharrelkidsclub: Plantaardiger	Onkruid of niet? Het belang en bijzonderheden van planten
17, 24, 31 juli, 7, 14 augustus (11.00 & 13.30 uur)	Scharrelkidsclub: Leve(n) de zee!	Leven in zout water, je eigen aquarium en nog veel meer
18 juli (10.30 uur)	Strandjutten	Strandjutten met een gids
18, 25 juli, 1, 8, 15 augustus (11.00 & 13.30 uur)	Scharrelkidsclub: Slaaplekker	Waarom is rust belangrijk? En hoe weten de dieren hoe laat het is?
19, 25 juli (13.00 & 14.00 & 15.00 uur)	Zoldergeheimen	Ontdek het open depot op zolder met een gids
19, 26 juli, 2, 9, 16 augustus (11.00 & 13.30 uur)	Scharrelkidsclub: Klimaatmakers	Hoe hou je droge voeten? Doe een bootjesrace met recycle materiaal
22 juli (10.30 uur)	Speuren naar diersporen	Op zoek naar sporen met een gids
29 juli, 26 augustus (10.30 uur)	Het Kleine Voorleescafé	Interactief voor de allerkleinsten

Kiek... een plaêtje!

In deze rubriek staan natuurfoto's van leden centraal. Heb jij een leuke foto van een mooi, bijzonder of waardevol natuurmoment of natuuractiviteit die je graag wilt delen? Stuur deze naar opdehoogte-walcheren@ivn.nl. De redactie plaatst – een selectie uit – de aangeleverde foto's.

Deze keer zijn foto's geplaatst van de fotowerkgroep van hun bijeenkomst in mei. In het nummer van september volgen er nog een paar.

Op bezoek bij...

Jasper Bin van Stichting Landschapsbeheer Zeeland

Het zonnetje schijnt, de vogels fluiten en grote takken van hoogstamfruitbomen vallen op de grond. We zijn vandaag te gast bij de dinsdag hoogstamfruitploeg onder leiding van Jasper Bin (25). Hij is Uitvoerend medewerker landschapsbeheer bij Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ). Wat houdt dat precies in?

Als Uitvoerend medewerker landschapsbeheer ben je ploegleider van de verschillende ploegen die SLZ heeft. Dit zijn bijvoorbeeld groepen die fruitbomen snoeien, wilgen knotten en hooien om bloemenweides of kruidenrijk grasland te verschralen. Daarbij zorgen de ploegleiders ofwel 'voormannen' ook voor het gereedschap op de dag zelf en instructies voor de aanwezige vrijwilligers. Ook schrijf je werkvoorbereidingen en adviezen voor erfeigenaren die bij SLZ zijn aangesloten met een abonnement.

Jasper aan het werk

De ploeg: v.l.n.r. Jelte, Rik, Marco, Gezina, Marius en Jasper

Hoe is Jasper bij SLZ beland? Jasper heeft een opleiding HBO Aquatische Ecotechnologie gevolgd, maar zocht eigenlijk een baan in het groen. Op sociale media zag hij een vacature voorbijkomen voor vrijwilligers en dat wekte zijn interesse. Op de website van SLZ vond hij toen een vacature voor een betaalde kracht en daar heeft hij op gesolliciteerd. Zodoende is hij nu al ruim 3 jaar met veel plezier in dienst! Alle ervaring is eigenlijk in het veld opgedaan: kettingzagen, bos- en balkmaaaien en natuurlijk met de vrijwilligers werken. 'De vrijwilligers maken elke dag weer anders! Tussen de groepen zitten ook grote verschillen in de persoonlijkheden en de leeftijden. Zo moet je iedere dag het werk afstemmen op de groep die je voor je hebt.'

Een hechte groep vrijwilligers

Marius is al sinds 2017 vrijwilliger bij SLZ. Hij wilde lekker buiten werken en wat meer met zijn handen te doen. Hij doet al veel aan hardlopen, maar hij wilde ook zijn armen actief houden. Marius zit het liefste hoog in de bomen, dan heeft hij het beste uitzicht! Deze ochtend heeft de groep de hoge fruitboom op het terrein ontdaan van een aantal dikke takken en dan zit Marius als eerste in het harnas. Jasper houdt natuurlijk een oogje in het zeil dat alles veilig gebeurt. 'Dat was wel een pittig werk hoor! Deze lagere bomen is wat rustiger werk, maar ook op zich leuk om een beetje mee af te koelen,' vertelt Marius

Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) is een professionele organisatie die zich richt op het beheer en de ontwikkeling van het landschap van Zeeland. Er wordt samengewerkt met vele bewoners van het buitengebied, overheden, natuurorganisaties, vrijwilligersorganisaties, landbouworganisaties en -ondernemers, organisaties op het gebied van cultuurhistorie, dorpsverenigingen, kerkgenootschappen, recreatieve en toeristische organisaties en -ondernemers. Burgerparticipatie staat hoog in het vaandel en veel werk wordt door de vrijwilligers uitgevoerd. Een centraal punt bij de activiteiten van SLZ is dat altijd samengewerkt wordt met anderen. Dat moet wel, want SLZ heeft zelf geen terreinen in eigendom en streeft dat eigendom ook niet na.

Jelte, Marius en Rik tijdens het snoeien

of te filmen, dus op een gegeven moment ging ik toch helpen. En ik vond het ook heerlijk om buiten te zijn op heel vaak hele mooi plekken. Dus ja, toen ben ik ook maar bij de club gekomen!'. Gezina ruimt de afgezaagde takken op en verzamelt die netjes in een takkenril. Dus werd zij al snel gebombardeerd tot takkenwif. Een titel die ze prachtig vindt en waar ze trots op is! 'We kunnen bij elkaar terecht en helpen elkaar waar nodig. Marco helpt mij met de takken sjouwen als het nodig is, als het te zwaar wordt. Het is gewoon een hele hechte groep en dat is heel fijn!'

Pauze

Ook voor Gezina was het in het begin even schakelen. 'Jasper stond nog maar net voor de groep, dus dan benader je elkaar toch anders dan bij iemand die al jarenlang ervaring heeft. In zo'n beginperiode moet iedereen elkaar nog leren kennen en ontdekken wat prettig werkt. Maar hij heeft zich in korte tijd sterk ontwikkeld. Je ziet dat hij steeds meer vertrouwen heeft gekregen in zijn rol en daarin echt is gegroeid. Dat maakt het samenwerken heel prettig. Hij staat er nu op een manier die rust geeft en duidelijkheid biedt.'

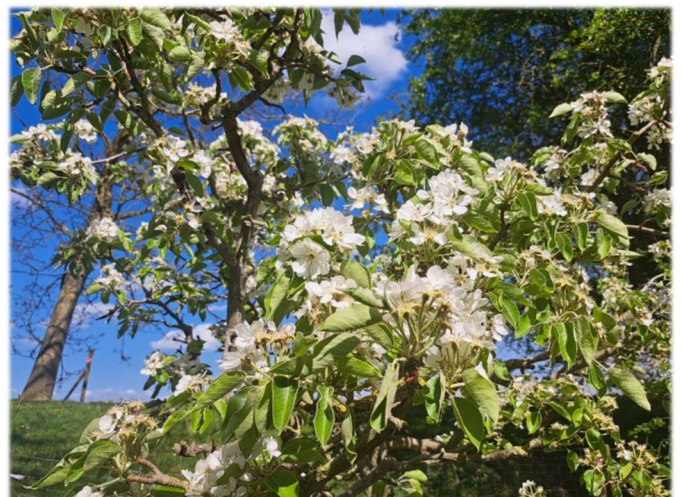
lachend. Deze hechte groep vrijwilligers probeert er altijd te zijn, niet alleen voor het werk, maar ook voor elkaar. Vrijwillig is niet vrijblijvend; iedereen probeert er zo vaak mogelijk te zijn. De liefde voor de natuur en het fijn vinden om buiten te zijn, verbindt de groep.

Gezina is zelfs als sinds 2012 vrijwilliger. Zij en haar man zaten toentertijd bij de wilgen-knotploeg in het weekend, waar haar man voornamelijk erg blij was als daar een keer een te snoeien fruitboom tussen zat. Dus toen hij met pensioen ging, is hij direct bij een van de doordeweekse fruitploegen aangesloten. De toenmalige voorman wilde foto's en video's laten maken en Gezina haar man wist wel iemand: zijn vrouw! 'Maar je staat niet de hele dag te fotograferen

Marius wordt ingesnoerd om veilig in een boom te klimmen

En hoe is Jasper dan als voorman? 'Jasper doet het wat mij betreft heel goed,' vertelt Marius. 'In het begin was het wel even wennen, omdat hij een heel andere stijl heeft dan zijn voorganger. Dat vraagt altijd even om aanpassing. Maar naarmate we meer samenwerkten, merkte ik dat dat steeds natuurlijker ging.'

Perenboom in bloei

Zo is er enorm veel te leren over hoogstamfruitbomen. Elke boom is uniek en groeit op eigen dynamische wijze. Hoe bepaal je dan welke takken gesnoeid moeten? Jasper legt uit: ‘Als ik aankom bij een boomgaard, kijk ik eerst naar het soort boom, de stabiliteit en de vitaliteit. Aan de hand daarvan bepaal je hoeveel takken je moet snoeien en welke vorm de boom hoort te krijgen.’ Zo hoort een appelboom rond te zijn, net als een appel. Perenbomen horen juist weer een piramidevorm te hebben. Daarnaast moeten de kruisende en schurende takken worden verwijderd, omdat deze de boom kunnen beschadigen of de groei beperken. Kortom; je moet lucht en licht in de boom snoeien. En doe je dit dan helemaal alleen? ‘Nee, absoluut niet. Zeker bij de grotere ingrepen, heb je vaak overleg met anderen. Zij hebben dan net een andere kijk op de takken en kunnen soms beter zien welke takken gesnoeid moeten worden en welke niet.’

Jasper in de boom tijdens het snoeien

De geschiedenis van hoogstamfruitbomen

Grote takken kleiner maken

Van oudsher waren boomgaarden met hoogstamfruitbomen een belangrijk en gezichtsbepalend element van het landschap van Zeeland. SLZ doet haar best om een stukje van de hoogstamfruitcultuur en de daarbij behorende natuurwaarden te bewaren. Zo heeft SLZ een belangrijke rol gespeeld in het behouden van enkele karakteristieke Zeeuwse rassen zoals van de appel ‘Dekkers Roem’. Naast het cultuurhistorische karakter is het behoud van uniek genetisch materiaal van de verschillende rassen, vaak met een hoge resistentie tegen ziektes van belang. Daarbij dragen hoogstambomen bij aan de biodiversiteit vanwege de vele verschillende relaties van diverse soorten met hoogstamfruitbomen.

Takkenril met de afgesnoeide takken

Ook vrijwilliger worden?

Dankzij de kracht van samenwerking met vrijwilligers kan SLZ waardevolle landschapselementen behouden, herstellen en aanleggen. SLZ doet projecten die anders onbetaalbaar zouden zijn, maar nu zichtbaar bijdragen aan een rijker landschap en meer biodiversiteit. Wil je weten of er vrijwilligerswerk is dat bij jou past? Kijk dan op de vacaturepagina op www.landschapsbeheerzeeland.nl.

De hoogstamfruitteelt is ontwikkeld in de late middeleeuwen. De fruitteelt is vooral ontwikkeld door adellijke families en in kloostergemeenschappen voor eigen gebruik; maar al snel vormde de boomgaard ook een belangrijk

economisch onderdeel van een landgoed of klooster. Omstreeks de 18^e eeuw werd de teelt van fruit algemener verspreid en werden hoogstamfruitbomen vaak op of rond de boerderij geplaatst. Dit paste goed bij het gemengde bedrijf omdat het vee prima onder de hoge fruitbomen kon grazen. Fruit werd in het begin van de vorige eeuw een belangrijk exportproduct. Zeeland, en met name Zuid-Beveland, was een belangrijk fruitteeltgebied. Bijzondere Zeeuwse hoogstamfruitsoorten zijn Keijing, Zure hondsmuil, Perzikrode zomerappel, Dekkers Roem (appels), Bergamotte Herault, Pondspeer en Juttepeer (peren).

Referenties

- Maréchal, R., E. Vandecasteele & B. Vermeire (2015) – Van Trezeke tot Keizerin. Regionaal Landschap Meetjesland. 168pp.
- Scheele, A. (2014) – Een zoektocht naar oude hoogstamrassen. De Boom in 28(3): 17-19.
- De alinea ‘De geschiedenis van hoogstamfruitbomen’ is afkomstig uit: Dekker, J. [Ed.] (2019) Bewaren of Weggooien. Uitgave van Zeeuwse Ankers & COVRA. pp. 33-34.

Natuur- en Milieucentrum De IJzeren Man

Een interview met Mark Litjens (Centrummanager Natuur- en Milieucentrum De IJzeren Man). Foto's Erwin Christis (op paaltje Snuffiepad na)

Mark Litjens houdt van de rust van het strand in Westkapelle tijdens vakanties in Zeeland. Op de fiets geniet hij van het mooie Walcherse landschap. Het water heeft het land gevormd. In zijn spoor trekken we de grens over, helemaal naar Limburg. Naar een gebied dat ook gevormd werd door het water en waar – net als in Zeeland – trots op de eigen identiteit, de streek, de taal en het bloeiende verenigingsleven kleur geven aan deze regio. Mark is centrummanager van het Natuur- en Milieucentrum De IJzeren Man in het Midden-Limburgse Weert. Eén van de 3 toegangspoorten tot het Grenspark Kempen-Broek. Dit grenspark heeft sinds 2024 de Unesco-status Mens & Biosfeer. En dat is hard werken!

Het Natuur- en Milieucentrum ontstond eind jaren '80 als onderdak voor de groenverenigingen van Weert en omstreken en groeide in de loop der tijd uit tot een centrum waar volop educatie plaats vindt. Met vier parttimers en een zeskoppig vrijwillig bestuur zijn vrijwilligers noodzaak. Tegen de 75 vrijwilligers helpen mee in en rond het centrum. Maar liefst 14 partners voegen waarde toe aan het centrum, denk hierbij aan grote organisaties als Natuurmonumenten en Het Limburgs Landschap, maar ook kleinere organisaties als Herenboeren, Groen Weert en ARK. Uiteraard biedt het centrum onderdak aan Grenspark Kempen-Broek. De afdeling Weert e.o. van IVN speelt ook een belangrijke rol in het centrum. IVN doet een groot deel binnen de exposities gericht op educatie. Jaarlijks komen 3.000 leerlingen van de basisscholen en middelbare scholen langs om onderzoekend te leren over een scala aan onderwerpen. De partners verzorgen lezingen voor 'lichtgroene' en 'donkergroene' mensen met wederom een scala aan onderwerpen rondom flora en fauna, landschap, klimaat, duurzaamheid, ... Het centrum trekt op met andere organisaties in de provincie als het gaat om het warm maken van de politiek voor meer buitenlessen, het delen van ervaringen of het delen van leskisten. Het centrum is uniek, het is een groot pand en er is een grote tuin waarin maar liefst alle landschapstypen van het Kempen-Broek te zien zijn. Zoals bij ons Terra Maris in Domburg dit doet voor Zeeland.

Het Natuur- en Milieucentrum De IJzeren Man

Kempen-Broek (www.kempenbroek.eu) is een groot grensoverschrijdend landschap op de grens van Nederlands en Belgisch Limburg. Het gebied ligt in de Nederlandse gemeenten Weert, Nederweert en Cranendonck en in de Belgische gemeenten Maaseik, Kinrooi, Bree en Bocholt. Het gebied is ongeveer 25.000 hectare groot en staat bekend om zijn open, rustige karakter en grote natuurwaarde. De naam verwijst naar het vroegere 'broekland': natte, moeilijk toegankelijke gronden. Het gebied bestaat uit een mozaïek van verschillende natuurtypen. Denk daarbij aan moerassen, natte graslanden, vennen en plassen, bossen, heidegebieden en agrarisch cultuurlandschap. Door deze variatie is het gebied leefgebied voor bijzondere soorten zoals de kraanvogel, blauwborst, boomkikker en verschillende roofvogels. Ook komen soorten voor als bever, edelhert en zwarte ooievaar. Al veel gebieden zijn onderling verbonden.

Er is 580 km aan wandelroutes en 227 km aan fietsroutes. Ook is er een bewegwijzerde lange afstandswandeling van 104 km die langs alle mooie gebieden loopt.

Limburg is natuurlijk bekend vanwege zijn vlaaien en Weert is hierop geen uitzondering. Naast tal van lekkere vlaaien is de specialiteit van Weert de Martinustaart.

Voor kinderen heeft IVN-Weert e.o. in 2022 het Snuffiepad gerealiseerd door natuurgebied de IJzeren Man. Dit pad is geschikt voor gezinnen met jonge kinderen. Het Snuffiepad kun je eenvoudig lopen door de bordjes van Snuffie te volgen. Het konijn Snuffie wijst je de weg door het bos, over de zandvlakte, de heide, de vennen, langs het beekje en door de tuin van het centrum. Het Snuffiepad is geschikt voor elk seizoen. Er zijn tijdens de wandeling 15 leuke opdrachten. Het IJzeren Man-gebied ligt ten zuidwesten van Weert en is ongeveer 100 hectare groot. Het gebied met zijn heideveldjes, stuifzand, moeras, vennen, loof- en naaldbos, weilanden, houtkanten en meerdere beekjes is een gevarieerd landschap, kenmerkend voor de streek. Het ontleent zijn naam aan de stoommachine die in de

volksmond 'IJzeren Man' werd genoemd en die ruim een eeuw geleden zand won voor de realisatie van de spoorlijn bij Weert. Het resulteerde in een aantal plassen, waarvan de IJzeren Man de grootste is. In het gebied vind je ook een natuurkampeerterrein, een subtropisch zwembad, een binnen- en buitenspeeltuin, een klimbos en een kinderboerderij. Naast het Snuffiepad zijn er nog vijf gevarieerde wandelroutes, elk met hun eigen karakter. De korte bruine route (1,4 km) is een educatieve wandeling met infoborden die meer vertellen over de fauna en flora in het gebied. De rode route is ingericht als trimbaan. Het verharde Allemanspad (2,8 km) is er letterlijk voor iedereen en is ook met rolstoel goed te doen. De blauwe (2,9 km) en oranje (6 km) route leiden je langs het Zwanenvan, het Geurtsven en het Eendenvan, waar je onderweg wordt getraakteerd op een gevarieerd landschap. In het centrum kun je op adem komen, de tentoonstelling bekijken of informatie over de streek inwinnen. Op dit moment is er een tentoonstelling rondom Unesco Mens & Biosfeer. Verder vind je in het centrum uitleg over de negen landschapstypes die in het gebied te vinden zijn, deze vind je ook terug in de tuin. De partners laten in

Wijffelterbroek

het centrum vaak zien waar ze aan werken in de regio. Zo werkt bijvoorbeeld Natuurmonumenten aan het herstel van het Wijffelterbroek, de realisatie van een natuur- en moerasgebied dat werkt als klimaatbuffer. Door het opvangen en vasthouden van kwel- en regenwater draagt het gebied bij aan het verminderen van afvoerpieken op de Tungelroyse Beek. Tevens levert het herstel van het moerasgebied zeer bijzondere natuurwaarden op. Sommige partners doen aan voedseducatie of houden een plantjesmarkt. Er is veel te zien en beleven!

De Krang

Favoriete gebied van Mark is De Krang tussen Weert en Swartbroek, een moerassig gebied in beheer van Natuurmonumenten dat in het noorden wordt doorsneden door de Leukerbeek en in het zuiden door de Tungelroyse Beek. Door het verschil in hoogte en vochtigheid komen er veel verschillende soorten planten en dieren voor. Maar elke vrijwilliger heeft zo zijn voorkeur. Tussen Nederweert-Eind en de zuidrand van Weert strekt zich een langgerekt vennengebied uit. De Banen, Sarsven, Kwegt, Schoorkuilen en Roeventerpeel maken er deel van uit en zijn in beheer bij Het Limburgs Landschap. De met elkaar in verbinding staande vencomplexen herbergen veel en bijzondere natuurwaarden. Er ontwikkelt zich een unieke venflora en

de vennen zijn belangrijk voor libellen, water- en moerasvogels. Er is zoveel natuur dat je aan een dagje niet genoeg hebt. Gelukkig kun je met fiets- en wandelroutes, audioverhalen en veel overnachtingsmogelijkheden het gebied volop verkennen! Kijk op www.kempenbroek.eu. En wil je meer informatie over het centrum of Mark eens in levenden lijve ontmoeten? Kijk op de website www.nmcweert.nl. Wie weet geniet je deze zomer van de Nederlands en Belgisch Limburgse natuur, landschappen, gezelligheid en vlaai! En ervaar je hoe ook hier het water het land gevormd heeft.

Artikelen en ander nieuws

Een gouwe ouwe van Cobie Gouwen

Met dank aan Sjors... (mei 2009)

Cobie Gouwen

In het voorjaar lijkt het makkelijker om een stukje voor 'Op de Hoogte' te schrijven. Er zijn wel geen excursies, maar in de natuur gebeurt zo veel..., het moet wel gesmeerd schrijven. Dat valt even tegen. De meeste lezers zien dezelfde dingen en zien ook wel dat het lente wordt. Ik denk niet dat er iemand verbaasd is als ik weer eens iets voor het eerst van het jaar zie. Het moet al iets bijzonders zijn om er een stukje over te schrijven.

Ik mopper in mijn tuin nog steeds op allerlei planten en dieren die ik ergens anders bejubel. Met meest opvallend **de reiger**. Bij Ter Hooge zijn zo'n 40 nesten een bezienswaardigheid, maar zou ik 40 reigers in mijn tuin hebben denk ik er wel anders over. Ik stuur een reiger niet weg (dat heeft ook geen nut). Ook niet op een nacht-wandeling. Niet omdat ik er vroeg mijn bed voor uit moest maar omdat het een wandeling was met allemaal IVN'ers, met een hoog gehalte aan medegidsen. Dus meer kennis van zaken aan de kant van de deelnemers dan aan de kant van de gids. Bij excursies in Ter Hooge heb ik inmiddels een paar vaste deelnemers, dus ik wil eigenlijk ieder keer toch een nieuw trucje hebben. Bij een privé-wandeling waar ook een meisje van 5 jaar bij was vertelde ik haar over het toeterloof

(fluitenkruid). Je kunt er een toeter van maken. Maar dat lukte dus niet. Een wandelend echtpaar schoot te hulp en de man, Sjors, maakte voor haar een toeter. Zo, dat wist ik dan.

De volgende excursie, mooi weer. Nu 18 personen onder wie drie kinderen. Omdat twee uur in een bos soms lang blijkt voor kinderen schakel ik ze zo veel mogelijk in. Zoeken naar van allerlei op de grond en in het bos, en deze keer voor het bijhouden van de groep. Daar zouden ze toeters voor krijgen.

Uiteindelijk weet ik hoe die te maken. Geheel de gebruiksaanwijzing volgen, dan kan het niet misgaan, maar in de natuur is niet alles voorspelbaar, dus het lukte mooi niet. Ik had de kinderen verteld dat het niet de bedoeling is om zonder reden dingen te plukken als je in een bos bent, dus ze gingen op zoek naar stukken die al omgeknakt waren, zodat we het opnieuw konden proberen. En op driekwart van de wandeling is het gelukt. Alle drie een toeter. Succes dus, maar ik had even niet ingeschat hoeveel geluid er uit drie toeters van toeterloof komt. Het was dus het verstandigst om ze voorop te laten gaan om bijzondere ontdekkingen te doen. Op een zeker moment kwam het enige meisje me halen en zei: 'Ik wil wat laten zien'. Ik er achter aan en met mij de groep van 15 volwassenen en 2 kinderen. 'Nee, nog een stukje verder', zei ze. Ik was benieuwd wat er zou komen, want het was een plek waar ik eigenlijk niets bijzonders verwachtte. Op een redelijk open stukje nam ze een aanloop, maakte een soort salto en een grote duik en zei trots: 'Dat heb ik op judo geleerd'. Met recht een verrassende wending.

In **Ter Hooge** kun je leuk wandelen. Er zijn twee routes uitgezet, de ene door het parkbos en de ander ook door het omringede weidegebied. Bij laatstgenoemde zijn laarzen aan te bevelen. Starten kan bij Kaasboerderij Pitteperk, hier ligt een parkeerplaatsje (Breeweg). In het broedseizoen is een deel rond de vijver afgesloten. **Park Toorenvliedt** is ook vlakbij.

Je leert iedere excursie wat bij, soms houd je het er in, soms niet, maar om wat dingen achter de hand te hebben is makkelijk. Thuis heb ik op de actie van het meisje nog wat geoefend, maar ik heb besloten om dat er niet in te houden. De aanloop, de sprong en zo... dat lukte wel, maar het neerkomen op de grond... In de hoop dat de blauwe plekken een beetje weg zijn voor de volgende excursie heb ik besloten dat dit niet geschikt is voor een excursie.

Nog iets dat ik heb geleerd deze keer is delegeren. Een mevrouw die me liep woonde sinds kort in een appartement in het kasteel. Zij heeft een en ander verteld. Op dat delegeren ga ik verder oefenen. Niet voor excursies, want ik wil niet overbodig worden, maar algemeen lijkt het me zo nu en dan wel handig.

Natuurexperiment op voormalige tennisbaan

John van Vliet (stadsecoloog gemeente Vlissingen)

Het zal bezoekers van het Nollebos in Vlissingen niet ontgaan zijn: de tennisbaan is weg! Ook het windscherm staat er niet meer. De zoute zeewind en het stuivend zand hebben nu vrij spel. Zout, zee en wind horen bij de dynamiek van de kust. Opnieuw een sportveld dicht bij de zeedijk aanleggen ligt daarom niet voor de hand. Ook aanplanten van meer bos bleek geen goed idee: de omstandigheden lenen zich daar niet goed voor bomen. Het Nollebos en het aangrenzende Westduin bestaan uit bossen, waterpartijen en graslanden. Het parklandschap mist een overgang tussen het bos en de zee. Soorten

behorend bij duinen in de zeereep ontbreken dan ook. Besloten werd om een experiment te starten en de natuur hier vrij spel te geven. In maart 2025 zijn kleine hoogtevverschillen aangebracht en drie in diepte verschillende poelen gegraven. Daarna werd het terreintje van een kleine hectare met rust gelaten. De ontwikkelingen zijn sindsdien nauwlettend gevolgd.

De hoop en verwachting was dat het terrein op den duur een bijdrage aan de biodiversiteit zou kunnen geven. Het zou vooral geschikt kunnen zijn voor insectensoorten van open zand en de duinen die in het Nollebos (en heel Vlissingen) nu niet voorkomen. Het ecologisch monitoren leverde verrassend snel resultaat op. Al in augustus 2025 werden er drie bijzondere en nieuwe insectensoorten voor het park (en de stad) gezien. Zo verscheen de blauwvleugelsprinkhaan: bij het wegspringen worden de blauwe vleugels zichtbaar. Daarna werd de sabelsprinkhaandoder, een grote sluipwesp, gezien. En de 'tigger van het bospad' natuurlijk. De bastaardzandloopkever met deze bijnaam kan hard over heet zand rennen om zijn prooi te bespringen. Op een warme middag zijn maar liefst 100 exemplaren gezien. In de beschutte delen van het gebiedje verzamelden zich een grote groep van het oranje zandoogje. In de wintermaanden zijn alle poelen volgelopen. Zo vol dat de drie poelen tijdelijk in elkaar overliepen. Groene kikkers en libellen hebben ze al gevonden. Dit voorjaar zwom er een grote spinnende watertor in. Deze waterkever is met 5 centimeter zo groot dat het wel een klein duikbootje lijkt. In een hoekje van het terrein bleek zich een konijn

gevestigd te hebben. In de zandige delen graven zandbijen als de grote zijdebij zich al in. Van de bastaardzandloopkever zijn alweer tientallen exemplaren waargenomen. Ondertussen raakt de voormalige tennisbaan behoorlijk begroeid: vooral pioniers als zandzegge, zilverschoon, grote kaardebol, grote teunisbloem en akkerdistel vestigen zich. We zijn benieuwd naar het vervolg van de ontwikkelingen!

Bastaardzandloopkever

gevestigd te hebben. In de zandige delen graven zandbijen als de grote zijdebij zich al in. Van de bastaardzandloopkever zijn alweer tientallen exemplaren waargenomen. Ondertussen raakt de voormalige tennisbaan behoorlijk begroeid: vooral pioniers als zandzegge, zilverschoon, grote kaardebol, grote teunisbloem en akkerdistel vestigen zich. We zijn benieuwd naar het vervolg van de ontwikkelingen!

Eind april is een informatiebord geplaatst met daarop een overzicht van de soorten die er te zien zijn. Via een QR-code kan meer informatie gevraagd worden.

Grasmus: een rusteloze zomergast

Jack Molkenboer (foto's Corine Osté)

Als je op een warme voorjaarsdag gaat wandelen of fietsen over de Walcherse polderwegen kom je vast een vogelsoort tegen die zich makkelijk laat horen en zien. Waarschijnlijk is hij, het zingende mannetje, net gearriveerd afkomstig uit verre oorden, denk aan het westen van Afrika. Het is een middelgrote vogel met een grijze kop witte keel en roestbruine vleugels. Je kunt deze vogel, de grasmus (*Sylvia communis*) zeker als rusteloos typeren. Heel actief in zijn gedrag. Je hoort de grasmus eerder dan dat je hem ziet, maar als je deze trekvogel eenmaal in de (verre)kijker hebt, dan hoor je al snel een uitbundig liedje. Die altijd wat lastige combinatie tussen het zien en de zang van een vogel, is bij de grasmus goed te doen. Een krassend geluid met vaak een korte zangvlucht vanuit een hoge tak van een struik. Bij die zangvlucht is het meer een riedel dan die eerste krassende uitingen. De zangvlucht eindigt vaak in een sierlijke beweging met opengeslagen vleugels richting struikgewas.

Doornstruiken, daar houdt de grasmus van. Een favoriete plaats waar ik elk voorjaar van de grasmus mag genieten is in de duinen van Dishoek. Door de verruiging in de duinen is er een ideale biotoop ontstaan voor deze Afrika-ganger. Zoals gezegd dicht struweel. Ik lees dat de grasmus aantallen vooral toenemen in de duingebieden. Met landelijk gezien ruim 120 duizend broedparen. De grasmus behoort tot de familie van de *Sylvidea*. Nabije soorten zijn de braamsluiper en de tuinfluiter. Deze komen ook voor op Walcheren en het duingebied bij Dishoek. Maar deze soorten zijn vooral op zang

te traceren. Het blijft leuk om daar de tijd voor te nemen. Ik kan het niet genoeg benadrukken, neem de tijd om te luisteren. Betere onthaasting bestaat niet. Het fijne van de grasmus is dat je zijn zang tot in juli kunt horen.

Over zijn naam wil ik nog wel wat kwijt. De grasmus heeft niets te maken met een (huis)mus, maar lees ik ook dat gras ook niet van toepassing zou moeten zijn. Zeker gezien zijn favoriete broedbiotoop. Maar als ik dan kijk naar zijn volksnamen zie ik daar het kersenpikkertje, braambijter en zelfs koewachtertje. Ik neem aan dat de grasmus zich vroeger dan ook meer in open gebied voorkwam. Het vrouwtje met haar meer bruine kopje, arriveert wat later net zoals bijvoorbeeld bij de boerenwaluw. Het mannetje kiest een territorium en legt daar meerdere niet voltooide nestjes aan. Of hij dit al doet voor de eventuele paarvorming daar ben ik niet zeker van. Deze pronknestjes bevinden zich op laag niveau in de dichte vegetatie. Mocht er een paartje ontstaan dan voltooit het vrouwtje een van de aangelegde nestjes. Het baltsgedrag bij de grasmus is er een van de actieve soort. Heftige baltsvluchten worden uitgevoerd. En het lijkt er dan ook niet op dat dit een amoreuse aangelegenheid is. Wel kun je hier deels van getuige zijn, het speelt zich allemaal razendsnel af. Het aantal broedsels kan twee zijn en er worden doorgaans 5 eitjes gelegd van een groenachtige kleur. Na zo'n 15 dagen komen de eieren uit en na een kleine twee weken kunnen de jongen het nest hopelijk in goede conditie verlaten. Zoals altijd er moet veel goed gaan.

Het voedsel van de grasmus bestaat uit kleine insecten, larven, spinnetjes, slakjes. In het najaar staan bessen ook op het menu. De grasmus is wijdverspreid in Europa van Ierland tot ver in Europees Rusland.

Al met al is deze zomervogel ook op Walcheren – zoals de meeste toeristen – een welkome gast!

De grasmus helpen? Zorg voor schuilplekken in je tuin (dichte struiken, bomen, nestkasten). Grasmussen houden van veel vegetatie en water, ze nemen namelijk graag een bad!

Lopend buffet

Roy van de Voort

In onze voortuin was het tijd voor het snoeien van de vlinderstruik, zwaar besmet met bladluizen (*Aphidoidea*). De takken werden vakkundig in de GFT-bak gedeponeerd. Daarmee leek de zaak afgedaan. Maar niets bleek minder waar.

Nog geen dag later veranderde het deksel van de groenbak in een krioelende metropool van luizenverkeer. Alsof er gratis festivalbandjes werden uitgedeeld, stroomden duizenden bladluizen richting het oppervlak van de container. Het duurde vervolgens niet lang voordat de natuurlijke roofbrigade arriveerde: het lieveheersbeestje (*Coccinella septempunctata*), in sommige kringen beter bekend als ‘de stofzuiger met stippen’.

Lieveheersbeestje (*Saxifraga* – Frank Dorsman)

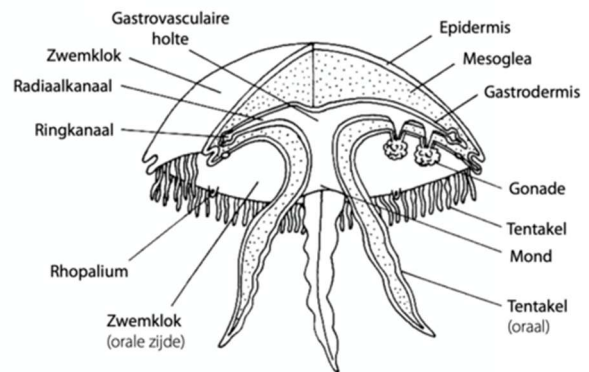

Onze zoon zag de jagers onafgebroken verschijnen op het deksel van de bak, waar zij zich tegoed deden aan het onverwachte buffet.

‘Normaal moet je uren zoeken naar een paar bladluizen,’ aldus een zichtbaar voldaan lieveheersbeestje, met licht bol achterlijf. ‘Maar dit is gewoon een drive-inrestaurant.’ Onze GFT-bak is inmiddels officieel geclassificeerd als tijdelijk natuurgebied.

(K)Walchère

‘Chère’ is een Frans woord en de titel zou iets kunnen betekenen als lieve kwal. Huh? Kwallen worden juist vaak gezien als vervelende beesten die een dagje strand kunnen verpesten met hun pijnlijke steken. Al in 1619 worden ze in documenten genoemd als ‘qualle’, iets wat nat en slijmerig wezen betekent. Toch spelen deze mysterieuze, slijmerige dieren een belangrijke rol in het ecosysteem van de Noordzee en de Nederlandse kustwateren. In de zomermaanden lijkt het soms alsof er steeds meer kwallen aanspoelen. Onderzoek laat inderdaad zien dat de aantallen fluctueren. In sommige jaren zijn er pieken. Klimaatverandering, overbevissing en warmere zeewatertemperaturen kunnen bijdragen aan een toename van bepaalde soorten kwallen. Ook eutrofiëring (voedselrijker water door meststoffen) zorgt ervoor dat kwalvenlarven zich makkelijker ontwikkelen. Toch zijn deze pieken vaak tijdelijk. Het aantal kwallen hangt sterk af van temperatuur, stroming en voedselbeschikbaarheid. Dit varieert dus per jaar.

Kwallen in de Westerschelde voor Sluis Vlissingen

In Nederland komen meerdere soorten voor. De bekendste soorten zijn de transparante oorkwal (vooral te zien in voorjaar en vroege zomer), de roodbruine kompaskwal (zomer), de blauwe haarkwal (zomer) en de zeepaddenstoel ('bloemkoolkwal'; nazomer en herfst). Sommige soorten zijn vrijwel ongevaarlijk voor mensen, andere kunnen flink steken. Kwallen hebben zeker een ecologisch nut. Ze dienen als voedselbron voor vissen, anemonen en krabben. Ze eten plankton, roeipootkreeftjes en larven van vissen en spelen hierdoor een rol in regulatie van het zeeleven, hoewel dit door hun toename vanwege klimaatverandering (warmer zeewater, langere voortplantingscyclus) en overbevissing nu averechts lijkt te werken voor soorten als ansjovis,

sprot en haring. Ook gebruiken sommige jonge vissen kwallen als bescherming, ze zwemmen tussen kwallen om niet opgegeten te worden. Omdat ze snel reageren op verandering kan de kwal dienen als waarschuwingssysteem over de gezondheid van ons zee-ecosysteem. Denk daar maar eens aan als je weer eens een kwal tegenkomt, misschien fluister je dan wel zacht 'Chère méduse...'

De voortplanting van kwallen is bijzonder. De volwassen kwal (meduse) is meestal man of vrouw. Tijdens de paartijd laat de mannelijke kwal spermacellen los in het water, de vrouwelijke kwal vangt deze op en bevrucht eicellen in haar lichaam of vlak bij haar mondopening. Uit de bevruchte eicellen ontstaan larven (planulae) die vrij rondzwemmen. Na een tijdje zwemmen hechten de larven zich vast aan een harde ondergrond (steen, schelp, paal, ...) en ontwikkelen ze zich tot een poliep die wel een beetje op een zeeanemoon lijkt. De poliep blijft vastzitten op de ondergrond en begint zich ongeslachtelijk voort te planten. Hij klont zich in stukjes op, waarbij elk stukje verandert in een klein kwalletje. Deze afsplitsing wordt strobilatie genoemd. Uit elk afgebroken stukje groeit een jonge kwal, een zogenaamde ephyra. Uiteindelijk groeit deze uit tot een volwassen kwal en begint de cyclus opnieuw.

Kwallen vind je overal ter wereld in de oceanen en zeeën, ze zijn al miljoenen jaren actief! Kwallen zijn bij hun voortbeweging sterk afhankelijk van de stroming. Bij afluende wind (in Nederland over het algemeen oostenwind), ontstaat een tegendraadse onderstroming in de zee. Die stroming neemt kwallen met zich mee waardoor ze aanspoelen op het strand. De kwal droogt binnen enkele uren uit en overlijdt.

Hartje Walcheren: Kapel Hoogelande

Midden op het Zeeuwse eiland Walcheren, tussen akkers, weilanden en kronkelende landweggetjes, ligt een plek waar de tijd bijna lijkt stil te staan: Hoogelande. Wie er langs fietst of wandelt, ziet vooral weids landschap en een eenzame kapel. Toch vertelt deze rustige plek een verhaal van eeuwen geschiedenis, verdwenen dorpen en het bijzondere samenspel van mens en natuur.

Hoogelande ligt ten westen van Middelburg en ten zuiden van Grijskerke. Tegenwoordig is het slechts een kleine buurtschap, maar ooit was het een zelfstandig dorp en zelfs een ambachtsheerlijkheid. In de middeleeuwen vormde het een parochie met een eigen kerk en gemeenschap. De geschiedenis van Hoogelande gaat terug tot de twaalfde eeuw. In 1189 kregen de inwoners toestemming om een kerk te bouwen, een gebeurtenis die in een document is vastgelegd dat tegenwoordig wordt beschouwd als het oudste archiefstuk van Zeeland. Walcheren wordt al eerder genoemd in oude stukken, maar dat is in niet-Zeeuwse archiefstukken.

Hoogelande behoorde kerkelijk bij de Westmonsterparochie van Middelburg. De kerk werd gebouwd voor de bewoners die de kerkgang naar Middelburg te onveilig vonden, nadat er vechtpartijen waren geweest bij de kerkgang in Middelburg. De bisschop van Utrecht – het bisdom waaronder Middelburg toen kerkelijk viel – gaf toestemming in het eerder genoemde document. In de vijftiende eeuw werd de oorspronkelijke kapel vervangen door een grotere kerk, gewijd aan Sint Maarten. Het dorp zelf was echter nooit groot en leefde vooral van landbouw op het vruchtbare Walcherse land. Het lot van Hoogelande veranderde drastisch in de zestiende eeuw, tijdens de strijd tussen Spaanse troepen en de opstandige Geuzen. In de jaren 1572-1574 werd Walcheren zwaar getroffen door oorlogshandelingen rond het Beleg van Middelburg. Dorpen en kerken op het platteland werden verwoest. Ook de kerk van Hoogelande werd toen zwaar beschadigd. Na de oorlog besloten de Staten van Zeeland welke kerken hersteld mochten worden. Die van Hoogelande hoorde daar niet bij. Zonder kerk verloor het dorp zijn centrum en geleidelijk trokken de bewoners weg naar grotere plaatsen. Wat overbleef was een bijna verlaten landschap met een ruïne van het koorgedeelte van de kerk.

Ruïne van de kapel (Zeeuws Archief)

Eeuwenlang stond de ruïne als een stille herinnering midden in het open land. In de jaren 1964-1965 werd het restant gerestaureerd en omgevormd tot de huidige kapel van Hoogelande. Vandaag de dag vormt deze kleine kapel het hart van het gehucht. Ze wordt gebruikt voor exposities, kerkdiensten, bijeenkomsten en soms voor huwelijken. Rond het gebouw ligt een groen terrein met grachten, dat mogelijk ooit een kunstmatige verhoging of vliedberg was.

De **Kapel Hoogelande** vind je op de kruising van de Hogelandseweg, Meinersweg en Zwagermanweg. Hier ligt ook fietsknooppunt 52. De 'Zeeuwse Windroute' gaat ook langs de kapel. Vlakbij liggen nog enkele buurtschappen zoals Krommenhoeke, Poppendamme en Buttinge (zie 'Op de Hoogte' maart 2026) die eenzelfde soort geschiedenis delen; middeleeuwse parochies of heerlijkheden die hun kerk en centrale functie verloren en daardoor terugvielen tot kleine gehuchten.

De wandelgids '**Op zoek naar verdwenen dorpen**' van Pieter & Coby Metz bevat ook een wandeling langs de voornoemde plekken, naast nog 17 andere wandelingen langs dit soort plekken in Zeeland. Daarnaast is op de website www.hoogelandekapel.nl nog meer informatie te vinden.

De HZ-tuin in Vlissingen

Ingrid de Vries

Meer info of de nieuwsbrief ontvangen? Stuur een e-mail naar greenoffice@hz.nl.

De HZ campus in Vlissingen, gelegen aan de Binnenhaven, is een behoorlijk versteend terrein. Door het gebrek aan schaduw en groen is er veel hittestress. Zelfs al in het voorjaar is het op een warme dag al niet prettig toeven op het schoolplein en zitten veel studenten en medewerkers vooral binnen. Maar hier komt verandering in! Langzaam maar zeker werkt het Green Office, samen met vele studenten, aan een groene en gezonde schoolomgeving. Gedurende de afgelopen jaren is druk gewerkt aan vergroening. Op de HZ zijn diverse groene plekken gecreëerd, waaronder een HZ-tuin; een groene ruimte met veel inheemse soorten, eetbare gewassen en een hoge mate van biodiversiteit. De tuin is volgens Voedselbos en permacultuur principes ontwikkeld door het HZ Green Office, een organisatie van studenten en een aantal medewerkers die zich inzet voor verduurzaming van de school. Het Green Office wordt hierin geweldig ondersteund door de facilitaire dienst van de HZ en een aantal gedreven docenten die graag een groenere schoolomgeving zien. Ook wordt samengewerkt met partners, zoals het IVN, MeerBomenNu, Speelhof Hoogerzael, ecologen en natuur-inclusieve tuinders.

Tijdens de begintijd van Covid-19 kwamen een aantal medewerkers en studenten van de HZ bij elkaar om na te denken over de vraag hoe de versteende ruimte van de HZ in Vlissingen 'groener' zou kunnen worden. Een aantal docenten had de wens om voor een les ook eens met de studenten naar buiten te kunnen. Door Covid-19 nam de vraag om naar buiten te kunnen alleen maar toe. Aansluitend op het gedachtengoed van de Zeeuwse Revolutie Groene Schoolpleinen (zie de Op de Hoogte van maart 2025), biedt een groene schoolomgeving bovendien een mooie aanvulling op het curriculum van de PABO, Pedagogiek en Verpleegkunde voor buitenlessen voor de toekomstige leerkrachten, pedagogen en zorgverleners.

Na de eerste stakeholderbijeenkomst, werd als eerste pilot het PSD-plein omarmd, een ruimte aangrenzend aan de Binnenhaven. Door een groep studenten werd hier en daar wat ontsteend, plantenbakken werden gemaakt van de oude betonnen asbakken die overbodig waren geworden door het rookvrije beleid rondom publieke ruimtes, en zitplekken werden gemaakt van 'bio-circulaire materialen', zoals restpartijen hout en lijnolieverf. Na deze pilot omarmden drie dappere studenten, als studieopdracht voor hun minor, de uitdaging om tussen twee gebouwen aan de kant van de Oude Veerhavenweg, een groene corridor te maken. Zij transformeerden een onbegaanbare en onaantrekkelijke plek vol met worteldoek in een groene buitenomgeving met kronkelpaadjes van houtsnippers en zitgelegenheden. De houtsnippers en zitplekken werden gemaakt van het hout van een aantal Abelen naast het spoor van Oost-Souburg naar Middelburg die helaas gekapt werden.

Als aanbeveling stelden de minor studenten voor om een voedselbos te creëren op het HZ-terrein, waar ze ook een eerste ontwerp voor maakten. Het toeval wilde dat er naast de mediatheek en het parkeerterrein een plek was waar 120 hortensia's waren geplant, die het niet goed deden op het schrale terrein van de HZ. De teamleider van de facilitaire dienst vroeg het green office of we daar wellicht iets mee konden?

Volgende groepen studenten bouwden voort op het idee van het voedselbos en transformeerden de monocultuur van hortensia's in een biodiverse tuin. De HZ-tuin heeft weliswaar lang niet de omvang van een heus voedselbos, maar het is bijzonder om te zien hoeveel natuurwinst je al kunt krijgen op een relatief klein oppervlak. De soortenrijkdom is er enorm: het zoemt en gonst er van de bijzondere insecten en iedere week kun je weer nieuwe planten en diertjes ontdekken. Langzaam knoopt het green office er in nauwe samenspraak met de facilitaire dienst ook andere stukjes groen aan vast. Schelpenpaadjes worden getransformeerd in stukjes met nieuwe aanplant van MeerBomenNu. In april werd een berk geplant als symbolische aftrap van het vergroenen rondom de zogenaamde HZ-toren, het gebouw waar ook het Delta Climate Centre zich bevindt. Onder toeziend oog van het Green Office en in aanwezigheid van een grote groep betrokkenen kreeg Richard Liefthing, het nieuwe collegelid van de HZ, de eer om de boom te planten. Vergroening van de HZ biedt niet alleen voordelen voor de biodiversiteit en het klimaat. Ook draagt het bij aan een betere waterberging, dempt het (verkeers-)geluiden, zet medewerkers en studenten aan tot bewegen en werkt stress verlagend. De vergroening past dan ook prima bij het beleid van de HZ rondom positieve gezondheid.

HZ Green Office stagiair Samuel Chukwu plaatst biodiversiteitsmeters in de HZ-tuin op 26 mei 2026

Tegelijkertijd levert het tal van interessante onderwijs- en onderzoeksprojecten met betrekking tot biodiversiteit, gezond eten, bouwen met bio-circulaire materialen, opvang van regenwater en bodemregeneratie. De vergroening van de HZ in Vlissingen sluit mooi aan bij de ontwikkelingsplannen voor de Kenniswerf, waar de HZ deel van uitmaakt. In de plannen voor de Kenniswerf en de Stationsbuurt is veel groen voorzien, ten behoeve van klimaatadaptatie en om het gebied aantrekkelijker te maken voor bezoekers. Omdat zout en zoet water hier bij elkaar komt, is het gebied ecologisch interessant met veel kansen voor biodiversiteit. Diverse studenten doen momenteel mee met de Bioblitz, op de locaties van HZ in Vlissingen en Middelburg. Eind mei hebben HZ Green Office stagiair Samuel Chukwu en minor student Tomasz Holona vijf sensoren geplaatst in de HZ-tuin die ons helpen met het in kaart brengen van verschillende soorten om de invloed van bepaalde klimatologische omstandigheden op de biodiversiteit. De studenten worden hierbij ondersteund door het Delta Climate Centre. Tegelijkertijd onderzoekt een andere stagiair, Veron Nedam, momenteel op welke manier we de waterberging kunnen optimaliseren. Hij wordt hierbij ondersteund door de onderzoeksgroep 'water technology'. Het terrein van de HZ is hiermee verworden tot een zogenaamd 'living lab for sustainability'.

Iedere donderdag organiseert het HZ Green Office tuinsessies waar iedereen aan mee mag doen. Tijdens het moestuinseizoen begeleidt IVN moestuincoach Eva van Gameren de sessies. In de wintermaanden is het vooral de voedselbos expert Viviane Smit die de studenten begeleidt in het verder ontwikkelen van de groene schoolomgeving. Maar de studenten kunnen ook elders in Zeeland leren over de natuur en natuurinclusief tuinieren, via het Buitenkans; een 'MDT-project' van het IVN met diverse onderwijspartners en Landschappen van de Toekomst. Dit project richt zich op persoonlijke ontwikkeling en natuurconnectie. Na een kampeerweekend op een natuurlijke locatie in Zeeland, besteden de project 40 uur aan het maken van 'groene impact' op diverse locaties, zoals buurttuin Cityseeds Middelburg, csa tuinderij Plantalia, tuinderij Hemeltjelijef of Voedselbos Oest (zie pagina 10). Doel is de komende jaren de vergroening uit te breiden en meer de samenwerking aan te gaan met het naastgelegen Scalda. Er staat nu een muur tussen beide onderwijslocaties, die hopen ze af te breken en er één groen hart van te maken.

De paardenbloemspanner

Irene Maréchal

Afgelopen week kregen we in de avond bezoek van een aantal kleine, lichtgekleurde vlinders met donkere spikkels. Omdat ze op het raam zaten, konden we ze goed bekijken. Het bleek de paardenbloemspanner (*Idea seriata*) te zijn. Alleen al de naam wekte mijn nieuwsgierigheid.

De paardenbloemspanner is een nachtvlinder die van origine in Noordwest-Afrika voorkomt. Via Europa heeft deze nachtvlinder zich verspreid tot in Zuidwest-Azië. In Europa – en ook in Nederland – is het inmiddels een zeer algemene soort. Hij lijkt een voorliefde te hebben voor menselijke leefomgevingen zoals tuinen, balkons, muren van huizen / agrarische gebouwen. In de avond zie je de vlinder terug op bijvoorbeeld verlichte ramen en zelfs binnenshuis.

Levenscyclus en herkenning

Vlinder

De paardenbloemspanner is een kleine nachtvlinder met een vleugelspanwijdte van ongeveer 2 cm. De vleugels zijn hebben een witgrijze kleur en zijn subtiel bedekt met donkere spikkels. Als je goed kijkt zie je de vage, donkere dwarslijnen die in een golvend patroon over de vleugels lopen. De paardenbloemspanner heeft geen functionele zuignoot waardoor je hem niet ziet fourageren op bloemen of planten om te eten zoals veel dagvlinders wel doen. Hij leeft uitsluitend van de energiereserves die zijn opgebouwd in zijn stadium als larve.

De volwassen vlinder leeft enkele dagen tot hooguit een paar weken. In die tijd richt hij zich op voortplanting en het afzetten van nieuwe eitjes. Het vrouwtje wel tientallen tot mogelijk meer dan honderd kleine, ovaalvormige eitjes af op of in de buurt van waardplanten. Na maximaal een week komen de eitjes uit en vormt zich een rups.

Rups en pop

De rups is slank en relatief lang. De rups kan variëren in kleur van licht - tot donkerbruin of grijs en heeft vaak een lichtroodachtige tint op de rug. Hij is gerimpeld en heeft fijne wratjes. Op de rug zie je ruitvormige patronen, onderbroken door een smalle, lichte streep. De rups heeft een hele kleine kop. Heel bijzonder is dat hij het vermogen heeft om zich te vermommen als takje.

De rupsen voeden zich met diverse kruidachtige waardplanten zoals echte tijm en blaassilene. Deze planten bieden ook beschutting. Rupsen eten ook wel afgevallen, verdroogde bladeren, mos en ander organisch afval. Door deze flexibele en opportunistische voedingsstrategie kunnen ze zich prima handhaven in menselijke nederzettingen. De soort overwintert in als rups en als de lente begint verpopt hij zich in een losse cocon tussen plantaardig afval op de grond (wat zorgt voor bescherming tegen predatie en weersinvloeden). De rups is vooral 's nachts actief en verbergt zich overdag tussen plantenresten. In de rupsfase vervelt de rups 4 of 5 keer waarna hij telkens groter wordt. In principe duurt deze fase ongeveer 4 weken tenzij het erg koud is of wanneer de rups overwintert. De pop zelf is glad, bruin, gelijkmatig van structuur en heeft de vorm van een cilinder. De pop is ongeveer 6,5 mm – relatief klein als je het vergelijkt met andere soorten spanners. De popfase duurt ongeveer 1 tot 2 weken.

Gedrag van de paardenbloemspanner

De imago vertoont – net als de rups – typisch nachttactief gedrag. Overdag rust hij op oppervlakken die overeenkomen met het gevlekte patroon in grijs- en bruintinten in de vleugels, zoals boomschors, stenen of muren, waardoor hij perfect gecamoufleerd is en nauwelijks opvalt voor roofdieren. Zodra de avond valt verlaat hij deze rustplekken en gaat hij op zoek naar een partner. De vlucht is kort en laag, vaak dicht bij de grond, langs muren en vegetatie. Hij wordt aangetrokken door kunstlicht zoals verlichte ramen en lantaarnpalen. Hoewel veel nachtvlinders dit gedrag vertonen, is dit opvallend vaak waargenomen in stedelijke gebieden als je het vergelijkt met andere nachtvlinders.

De paardenbloemspanner vlinder vliegt in meerdere generaties per jaar - afhankelijk van het klimaat - meestal tussen april en oktober. Vooral op warme avonden kun je deze vlinder tegenkomen.

Paardenbloemspanner (*Saxifraga* – Tom Heijnen)

Bedreiging

Hoewel deze spanner internationaal niet als bedreigd wordt beschouwd zorgt biodiversiteit in tuinen, parken en ruigte bij aan een stabiele populatie.

Naamgeving – waar mijn nieuwsgierigheid door werd aangewakkerd

De Nederlandse naam 'paardenbloemspanner' is een al lang bestaande naam die al gebruikt wordt door Ter Haar in 'Onze vlinders' (begin vorige eeuw). Grappig om te vermelden is dat paardenbloem zeker geen waardplant is van deze soort.

Een verklaring voor de wetenschappelijke naam 'Idea seriata' brengt me deels verder. *Idea* heeft betrekking op de berg Ida. Vanaf die berg volgden de goden en godinnen de gevechten rond Troje. *Seriata* staat voor een rij, een keten. En dit verwijst naar de tekening op de vleugels die bestaat uit in brokjes uiteengevallen lijnen.

Tot slot

Een toevallige ontmoeting met een klein, een op het oog wat onopvallend vlindertje, waar toch zoveel achter schuilt. Hoewel het twijfelachtig blijft of de paardenbloem in onze tuin heeft bijgedragen aan dit bezoek, heb ik nu nog een reden om de dode plantenresten te laten liggen. Ook zal ik nog eens op zoek gaan naar plekjes in mijn naburige leefomgeving om planten aan te planten waardoor biodiversiteit toeneemt om zo een bijdrage te leveren aan een stabiele populatie van deze vlindersoort (en nog zoveel meer...).

Land van Ons

Het Nederlandse boerenland is van oudsher een belangrijk leefgebied voor planten en dieren, maar staat tegenwoordig sterk onder druk. Door intensieve landbouw, schaalvergroting en het gebruik van mest en bestrijdingsmiddelen is de variatie in het landschap sterk afgenomen. Bloemrijke randen, houtwallen en natte slootkanten maakten plaats voor grootschalige, eenvormige percelen, met als gevolg dat veel soorten verdwenen. De cijfers zijn zorgwekkend: populaties van vogels, insecten en zoogdieren op het boerenland zijn de afgelopen decennia gemiddeld bijna gehalveerd. Ook karakteristieke soorten zoals de grutto gaan al jaren achteruit. Tegelijk groeit het besef dat juist in dit agrarische landschap de sleutel ligt voor herstel. Omdat een groot deel van Nederland uit landbouwgrond bestaat, is natuurherstel hier essentieel.

Diversiteit in wording op het terrein in Aagtekerke

Initiatieven die landbouw en natuur combineren – met meer ruimte voor biodiversiteit op en rond akkers en weilanden – worden daarom steeds belangrijker. Naast de initiatieven van agrariërs, natuurorganisaties en overheden is er ook een burgercoöperatie ‘Land van Ons’ die landbouwgrond opkoopt om dit natuurinclusief te laten beheren.

Deelnemers leggen geld in en worden mede-eigenaar; de grond wordt vervolgens verpacht aan boeren die zonder kunstmest en pesticiden werken en ruimte maken voor bloemen, insecten en vogels. De organisatie richt zich expliciet op het boerenland, waar de biodiversiteit de afgelopen decennia sterk is afgenomen. Door percelen anders in te richten – met hagen, bomen, poelen en gemengde teelten – ontstaat weer een gevarieerd landschap met rijk bodemleven. Het doel is om op termijn een groot netwerk van natuurvriendelijk beheerde landbouwgrond te realiseren. Omdat tweederde van Nederland uit landbouwgrond bestaat, ligt juist daar de sleutel voor herstel van deze biodiversiteit. Natuurgebieden alleen zijn onvoldoende, ook het agrarisch landschap moet ecologisch rijker worden om soorten duurzaam terug te laten keren.

Land van Ons opereert naast traditionele natuurorganisaties (zoals terreinbeheerders), maar richt zich juist op agrarische grond. Er wordt waar mogelijk samengewerkt met andere initiatieven en programma’s (zoals het Groenboerenplan), en lokaal contact gezocht met natuur- en landschapsorganisaties. In de provincie Zeeland zijn er momenteel 2 locaties, te weten 11,6 ha in Kruiningen (aangekocht in 2023) en 7,4 ha in Aagtekerke (aangekocht in 2024). Het initiatief heeft te maken met terugkerende kritische vragen: over schaal (relatief klein in relatie tot de totale oppervlakte landbouwgrond) en daarmee effectiviteit, de verhouding tot boeren en de rol van burgerinitiatieven. Die maken het initiatief juist onderdeel van een bredere discussie over de toekomst van het Nederlandse boerenland. Want daar valt nog genoeg te winnen!

Land van Ons opereert naast traditionele natuurorganisaties (zoals terreinbeheerders), maar richt zich juist op agrarische grond. Er wordt waar mogelijk samengewerkt met andere initiatieven en programma’s (zoals het Groenboerenplan), en lokaal contact gezocht met natuur- en landschapsorganisaties. In de provincie Zeeland zijn er momenteel 2 locaties, te weten 11,6 ha in Kruiningen (aangekocht in 2023) en 7,4 ha in Aagtekerke (aangekocht in 2024). Het initiatief heeft te maken met terugkerende kritische vragen: over schaal (relatief klein in relatie tot de totale oppervlakte landbouwgrond) en daarmee effectiviteit, de verhouding tot boeren en de rol van burgerinitiatieven. Die maken het initiatief juist onderdeel van een bredere discussie over de toekomst van het Nederlandse boerenland. Want daar valt nog genoeg te winnen!

In Aagtekerke heeft Land van Ons het afgelopen jaar hagen aangeplant om de biodiversiteit te versterken met boslandbouw. Ook zijn diverse monitoringen uitgevoerd naar planten, vogels, bijen en hommels. Afgelopen winter is een beheerplan opgesteld en de komende periode wordt daar verder uitvoering aan gegeven. Zo is een vlinderstrook aangelegd. Verder staan dit jaar staat de verflauwing van de sloottaluds en de aanleg van enkele putten op de agenda. Er wordt nog gezocht naar een secretaris en vrijwilligers die het leuk vinden de communicatie te doen. Het gaat om communicatie aan en op bijvoorbeeld scholen en dorpsraden en daarnaast voor de social media.

Zicht op een klein deel van het terrein in Aagtekerke

Land van Ons is een opvallend burgerinitiatief dat landbouwgrond inzet voor natuurherstel. Door samenwerking met boeren en – waar mogelijk – andere organisaties probeert het een brug te slaan tussen landbouw en biodiversiteit, juist in het ‘gewone’ boerenland. Meer informatie over dit initiatief, de projecten en de huidige stand van zaken? Kijk dan op de website www.landvanons.nl.

Meer informatie over het **Groenboerenplan**? Kijk op www.groenboerenplan.nl.

Scherpe boterbloem

Amber van de Voort

Veld scherpe boterbloemen (Saxifraga – Ed Stikvoort)

In de maanden maart en april zie je altijd veel geel en wit opkomen. Nu liep ik met mijn moeder langs een berm die nog niet gemaaid was. Een goudgele gloed overviel ons. Tussen de vogelwikke en gewone ereprijs stond een enorm veld scherpe boterbloemen. Te herkennen aan zijn scherpe, dunne, ingekerfde bladeren. En de gele kelkbladen die tegen de kroonbladeren aan liggen. De grondbladeren zijn lang gesteeld, spleetig en wat groter dan die er boven. Die zijn eenvoudiger en korter. De stengel kan kaal zijn, maar is soms ook behaard. Dat was die van ons in elk geval wel. Het vruchtje, groen overblijfsel, is gesnaveld en de vruchtjes zijn kaal. Boterbloemen in een weiland zijn giftig voor grazende dieren.

Zodra de plant gedroogd wordt is deze niet meer giftig en dus wel te eten voor dieren. Het stofje protoanemonine is dan niet meer giftig. De scherpe boterbloem is vaak in weilanden, hooilanden en vochtige grond te zien. De plant staat ook vaak tussen fluitenkruid. Ze kan 30-100 cm hoog worden en de bloeitijd is van mei tot en met september.

Boterbloemen zijn een groep bloeiende planten uit het geslacht *Ranunculus*. Ze komen voor in graslanden, bermen, bossen en vochtige gebieden over grote delen van de wereld. Hun opvallende gele bloemen trekken veel bestuivende insecten aan.

Scherpe boterbloem (Saxifraga – Ed Stikvoort)

Niets is zo puur als de natuur

Amber van de Voort

*Hoe de natuur toch mooi kan zijn
zeker nu met alle zonneshijn
vogels broeden
planten bloeien*

*De merels zingen op elke dakgoot een mooie toon mee
de planten groeien en bloeien, die doen ook enthousiast mee
van voederwikke tot kaasjeskruid
hoe ze allemaal heten maakt niet erg uit
als je maar kunt genieten
van al die plantjes die uit de grond schieten*

*Vogels zingen, ja doe ook lekker mee
daarvoor neem je alle tijd hoezee
blaadjes die je hoort ruisen in de wind
je weer even voelen als een kind
Wat is de natuur toch mooi in al die zonneshijn
laat het maar komen en geniet van in het hier en nu zijn*

De winter komt er aan! Help ons!

Jonge egel op pad in een woonwijk (Ed Stikvoort)

In de 'Op de Hoogte' van december 2024 schreef ons IVN-lid Theo Hendriks dat hij was beland in een heuse egelverblijf-competitie! Mocht je al een egelverblijf hebben dan is dat geweldig, schoonmaken doe je het liefst al in april of mei. Plaats deze zomer een egelverblijf in je tuin en help de egels de winter door! Wil je meer informatie? Of een stappenplan om een egelverblijf te maken? Lees dan het nummer van december 2024 nog eens door, je vindt dit op de website van IVN: www.ivn.nl/afdeling/walcheren/op-de-hoogte.

Kopij voor het volgende nummer

Zeeland wordt gekenmerkt door een uniek samenspel van zee, land en menselijke ingrepen, zichtbaar in alle delen van de provincie – van Walcheren tot Zeeuws-Vlaanderen en van Schouwen-Duiveland tot Tholen en Sint-Philipsland. Het landschap bestaat uit eilanden en schiereilanden, omgeven door zeearmen zoals de Oosterschelde en de Westerschelde, met uitgestrekte polders, dijken en kreken die herinneren aan eeuwenlange strijd tegen het water. Typisch zijn de open vergezichten, het strakke verkavelingspatroon en de voortdurende invloed van wind en zout, wat zorgt voor specifieke natuur zoals schorren, slikken en zilte vegetatie. Gebieden als de Oosterschelde en het Verdrongen Land van Saeftinghe tonen een dynamische getijdennatuur met rijk vogel- en zeeleven, terwijl binnendijs juist rust en landbouw domineren.

Cultuurhistorisch is Zeeland gevormd door overstromingen, inpolderingen en de aanleg van de Deltawerken, die het landschap ingrijpend hebben veranderd na de Watersnoodramp van 1953. Verspreid liggen oude ringdorpen, kerktorens, vliedbergen en restanten van verdwenen nederzettingen, zoals op Walcheren, die het verhaal vertellen van bloei, verval en aanpassing. Elk gebied heeft eigen accenten – duinen op Walcheren en Schouwen, grootschalige landbouw op de Bevelanden, en krekenlandschappen in Zeeuws-Vlaanderen – maar overal is de kern hetzelfde: een door mensen gevormd kustlandschap waarin natuur en cultuurhistorie onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Nu naast de afdeling **IVN-**

Walcheren ook **Zeeuwse Delta** in de verzendlijst van ons blad zit is het interessant om ook buiten Walcheren te kijken. Dus woon je buiten Walcheren en heb je een interessant artikel over natuur, landschap of cultuurhistorie? Trek de stoute schoenen aan en zendt het in! Zo leren we samen nog meer van het mooie Zeeland! Of ben je lid van Zeeuwse Delta en wil je meedenken in de redactie? Graag!

De volgende 'Op de Hoogte' verschijnt medio **september 2026**.

Kopij graag voor 31 augustus aanleveren via opdehoogte-walcheren@ivn.nl.

In 2026 verschijnt 'Op de Hoogte' verder nog in **december**. In 2027 verschijnt 'Op de Hoogte' in maart, juni, september en december.

Verrassende ommetjes op Walcheren én daarbuiten

Land van overkanten – 45 en 26 km

Jody van Strien

Zeewuws-Vlaamse kust nabij Breskens met op de achtergrond de Westerschelde Ferry

Meeuwen cirkelen boven de haven van Vlissingen terwijl de ferry langzaam loskomt van de kade. Even later varen enorme containerschepen vlak langs en ligt Zeewuws-Vlaanderen al in zicht. Deze fietsroute verbindt twee heel verschillende delen van Zeeland met elkaar: de duinen en boulevards van Walcheren én de weidse getijdennatuur van Het Zwin en Waterdunen.

De route in Zeewuws-Vlaanderen

De route start bij de Westerschelde Ferry in Vlissingen, waar je op loopafstand gratis kunt parkeren. Het fiets-voetveer brengt je in slechts 23 minuten naar Breskens, dwars over één van de drukst bevaren vaarroutes ter wereld. Met een beetje geluk duikt er onderweg zelfs een zeehond op uit het water.

Enmaal aan de overkant begint direct het Zeewuws-Vlaamse landschap en rijd je gelijk langs natuurgebied Waterdunen.

Vuurtoeren bij Breskens

Waterdunen

Nog voor je naar natuurgebied Waterdunen fietst, hoor je overal vogels. Ganzen trekken over, meeuwen hangen op de wind en langs de kreken zoeken steltlopers naar voedsel.

In Waterdunen bepaalt het getij het ritme van het landschap. Door de voortdurende afwisseling van hoog en laag water verandert het gebied ieder uur van karakter. Kreken lopen vol, slikplaten verdwijnen onder water en komen even later weer tevoorschijn.

Met het zeewater komen ook kleine dieren mee, zoals wormen, garnalen en krabben. Voor duizenden vogels vormt dat een gebied waar ze graag vertoeven. Trekvogels strijken hier neer om uit te rusten en te eten, terwijl andere soorten broeden op aangelegde broedeilandjes.

Via de mooie kustlijn fiets je verder richting Cadzand.

Op zoek naar haaiantanden

Wie goed kijkt op het strand bij de Verdrongen Zwarte Polder, kan zo maar een fossiele haaiantand vinden. Miljoenen jaren geleden lag deze streek namelijk nog onder een warme zee, waarin haaien, roggen, walvissen en dolfijnen rondzwommen. Wanneer deze dieren stierven, zonken hun resten naar de zeebodem en fossiliseerden daar langzaam. Tegenwoordig wordt zand uit de Westerschelde gebruikt om de stranden op hoogte te houden. Tussen dat zand liggen soms nog fossielen verborgen uit een ver verleden.

Verdrongen Zwarte Polder

De meeste fossielen zijn te vinden bij de Verdrongen Zwarte Polder tussen knooppunt 10 en 37. Dichterbij natuurgebied Het Zwin worden vaker oudere haaiantanden gevonden. Benieuwd van welke haai jouw vondst afkomstig is? In het bezoekerscentrum van Het Zwin kun je meer leren over de verschillende soorten fossielen en haaiantanden die hier gevonden worden (zie ook de website www.zwin.be).

Het Zwin

Tussen Cadzand-Bad en Retranchement fiets je langs Het Zwin, een bijzonder natuurgebied op de grens van Nederland en Vlaanderen. Via een geul staat het gebied nog altijd in verbinding met de Noordzee. Daarmee vormt Het Zwin het laatste overblijfsel van de historische vaarroute naar het middeleeuwse Brugge.

Twee keer per dag stroomt bij hoog tij zeewater het gebied binnen. Daardoor ontstaat een landschap van slikken, schorren en kreken waarin zout water de natuur bepaalt. Juist die afwisseling maakt Het Zwin zo bijzonder. Overal zijn vogels te zien. Lepelaars, steltlopers en ganzen vinden hier voedsel en rust. Ook groeien er planten die speciaal zijn aangepast aan het zoute milieu. Het open landschap, de zilte lucht en de voortdurende beweging van het water zorgen steeds voor een ander uitzicht.

Groede

Het pittoreske Groede is een fijne plek om even af te stappen. Rond het oude marktplein vind je kleine galleries, terrassen en cafés. Bij eetcafé De Drie Koningen kun je neerstrijken voor lunch of een lokaal biertje, gebrouwen in het Brouwerslokaal in Groede. Voor kinderen is Groede Podium, net voor knooppunt 15, een leuke tussenstop met bunkers, speeltoestellen en veel ruimte om te ontdekken en spelen.

Tip voor Groede: Bewaar je ticket van de Westerschelde Ferry goed. Bij de **Drie Koningen, Brouwerslokaal** en **Groede Podium** krijg je op vertoon van je ticket korting.

Centrum van Groede

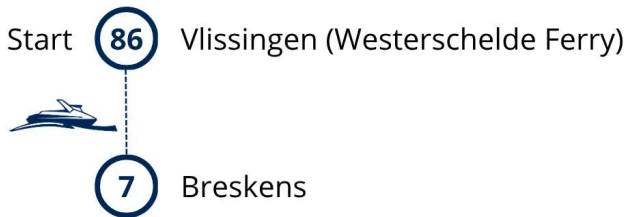
Terug op Walcheren

Na de overtocht terug naar Vlissingen verandert het landschap opnieuw. De route volgt de Groene Boulevard en gaat langzaam over van een levendige boulevard naar rustige duinen.

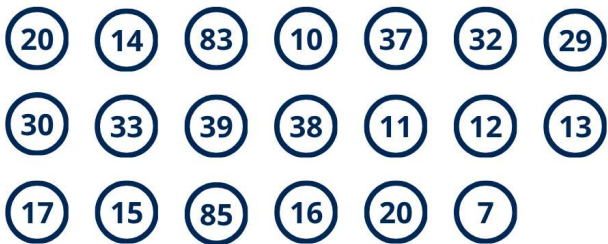
Met de zee steeds dichtbij fiets je langs de Walcherse kust en door het weidse polderlandschap. Zo ontdek je met deze route in één dag twee verschillende kanten van Zeeland, die met elkaar verbonden zijn door de Westerschelde. Met recht een land van overkanten!

Deze route fietsen?

Heenweg - naar Breskens

Vanaf veerhaven Breskens (44,6 km):

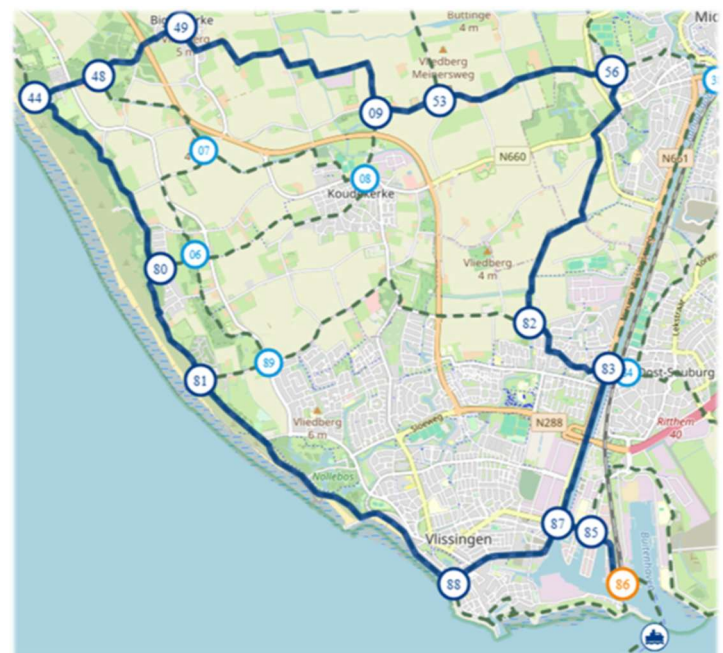
Terugweg - naar Vlissingen

Vanaf veerhaven Vlissingen (25,9 km):

Zicht op de Westerschelde en de Oranjemolen in Vlissingen

De route op Walcheren

De **Westerschelde Ferry** verzorgt sinds 2003 de veerdienst voor voetgangers en (brom)fietsers tussen Vlissingen en Breskens, als opvolger van de autoveerdienst die stopte toen de Westerscheldetunnel opende. Vandaag vaart de ferry met twee schepen, de Prins Willem-Alexander en de Prinses Máxima. De geschiedenis van de veerdienst voert terug tot 1574. In 1866 werd de Provinciale Stoombootdiensten (PSD) opgericht. Boten voeren naar de buitenhaven waar in 1873 Station Vlissingen werd geopend. Het boek '**De provinciale boot**' van W. Boot vertelt meer over deze dienst en haar indrukwekkende geschiedenis. De actuele dienstregeling van de huidige ferry vind je op de website www.westerscheldeferry.nl/dienstregeling.

Ommetje Goes-Zuid – 5,5 km

In het decembernummer van 'Op de Hoogte' in 2024 ontdekten we de verrassende kant van Middelburg-Zuid. Nu is het de beurt aan Goes-Zuid. Met een bewegwijzerde wandeling doe je leuke plekken aan in de wijken Goes-Zuid en Overzuid en ga je door groene corridors waarvan je mogelijk het bestaan niet wist!

Stichting Spoorwegmaatschappij Zuid-Beveland (SZB) houdt zich sinds 1996 bezig met het restaureren van spoorwegaanleg en gebouwen en verzorgt een dienstregeling op de lijn Goes – Hoedekenskerke. Onderweg stopt de stoomtrein in 's-Gravenpolder, 's-Heer Abtskerke, Nisse en Kwadendamme.

Een rit meemaken? Kijk voor meer informatie en de dienstregeling op de website www.destroomtrein.nl.

De route kan het best gestart worden bij de basisscholen 'Beatrixschool' en 'De Zuidwesthoek' aan de Elvis Presleylaan, hier is voldoende parkeergelegenheid. Ook is hier een leuke groene speeltuin op een eiland in het water. De route voert direct door een aardig stuk groen dat een buffer vormt tussen stad en industrieterrein De Poel. Hier ligt ook de dagbesteding van Het Gors met aardig wat dieren. In de lente vind je er volop stinzenplanten. Na het verlaten van deze groene strook voert de route door Goes-Zuid. Door de groene tuin van Zorggroep Ter Weel met een vijver waarin regenwater van het dak wordt opgevangen. De tuin is erg groen en is ingericht met het programma Grijs, Groen & Gelukkig dat IVN in de periode 2015 tot en met 2019 samen met de Postcode Loterij uitvoerde (zie ook de site van IVN: www.ivn.nl/aanbod/de-zorg/ouderenzorg).

Na deze groene tuin gaat het wederom door een strook groen dat eindigt bij de flat 'Boszicht'. Nu volgt een hertenkamp met diverse dieren waaronder kippen, pauwen, eenden en uiteraard herten. Langs de ijsbaan, meer iets uit een ver verleden, gaat de route verder. Door de wijk Overzuid en een park met insectenhôtels gaat de route dan terug naar het beginpunt. Naast dit laatste park ligt het spoor van de stoomtrein Goes – Hoedekenskerke. De route is geheel verhard en dus ook geschikt voor minder-valide mensen of rolstoelgebruikers.

Goes ontstond in de middeleeuwen als handelsnederzetting op het eiland Zuid-Beveland. In 1405 kreeg het stadsrechten, wat zorgde voor groei door handel en ambachten. De stad werd meerdere keren getroffen door overstromingen, waaronder de grote Sint-Felixvloed, die grote delen van Zeeland verwoestte. Dankzij inpoldering en herstel groeide Goes weer uit tot een regionaal centrum.

Tegenwoordig is Goes een levendige stad met circa 38.000 inwoners en een belangrijke centrumfunctie in Zeeland. Het historische stadscentrum met de Grote Kerk en oude haven trekt bezoekers, terwijl de stad ook modern is met winkels, horeca, theater en zorgvoorzieningen.

Ommetje Nisse in 1300 – 6 km

Bij dit ommetje gaan we niet alleen de grens van Walcheren over, maar ook de grens van tijd! Deze geoparkwandeling Nisse in 1300 AD start op het dorpsplein van Nisse vlakbij Koek & Leut. Nisse is één van de zeven beschermde dorpsgezichten van Zeeland. Nisse lag ooit op een strategische plek aan het Zwake en was een dorp op een terp, er was een motte en een boerderij op een werf. De hollebollige weilanden zijn een gevolg van de moereningen. Nisse heette ook wel Gerbernesse. De benaming Nisse (of Nesse) komt meer voor in Zeeland en Zuid-Holland en geeft aan dat het gaat om een hogere landtong te midden van getijdengebied of moerasgebied. De voormalige zeedijk (Vijfzode- of Loijvendijk) bezweek bij de watervloed in 1350 waardoor het dorp onder water kwam te staan. De eerste vermelding van het dorp dateert uit 1205. Het oudste deel van het dorp is het voormalig kasteel terrein. De gotische kerk dateert uit de 15^e en de toren uit de 14^e eeuw. Op het dorpsplein staat een 'vaete', een vroegere drinkplaats voor het vee. Er staat een muziektent en er is een dorpspomp uit 1750. Aan de Zuidweg staat nog een poort uit de 18^e eeuw. Deze hoorde bij het vroegere Slot Ter Nisse. De prachtig aangelegde tuinen van het kasteel zijn allang verdwenen. De resten van de grachten en waterpartijen zijn nog steeds zichtbaar in het landschap. Een bezoekje waard!

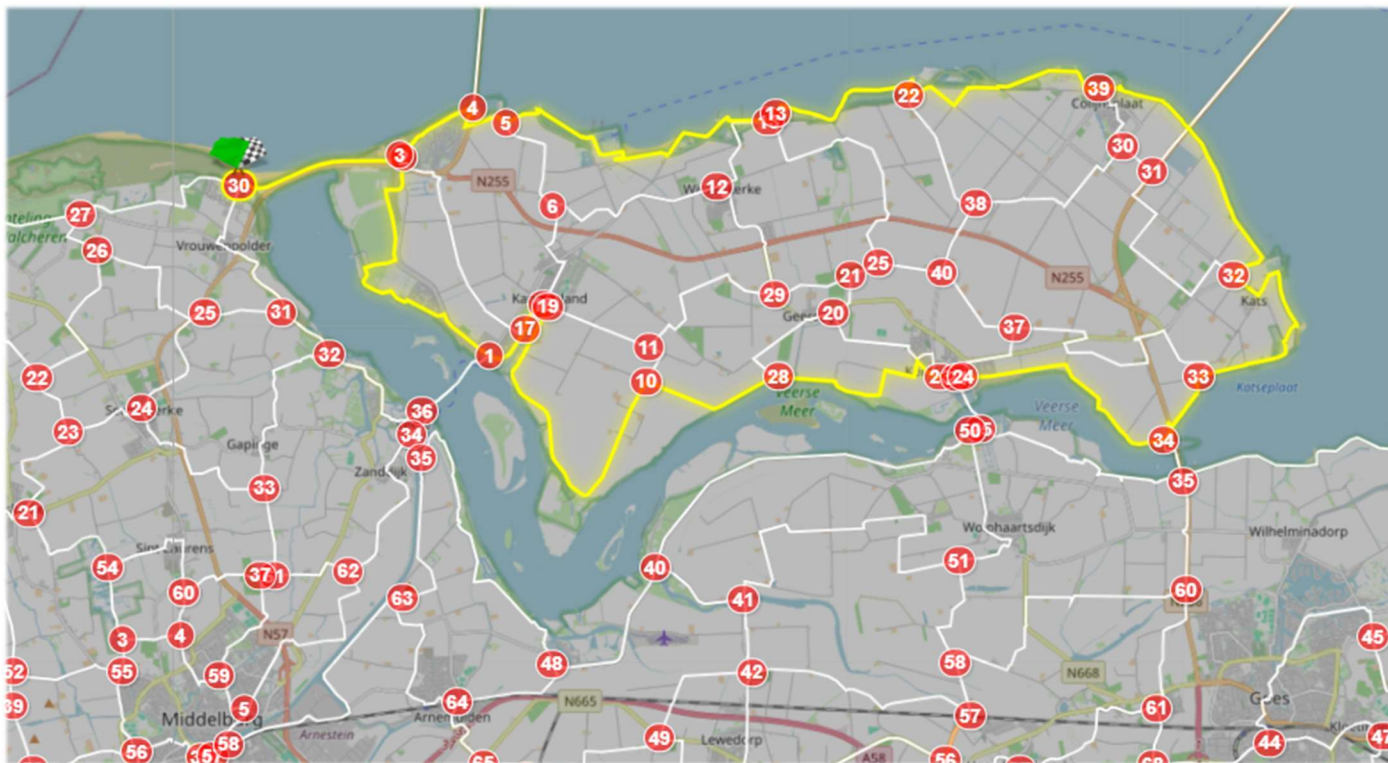
Het ommetje Nisse in 1300 start bij **Koek & Leut** in Nisse. Deze dagbesteding is elke werkdag geopend van 9.00 tot 16.00 uur en hier kun je terecht voor koffie of wat ander lekkers. Het ommetje volgt de wandelknooppunten 28 – 21 – 16 – 15 – 10 – 75 – 74 – 73 – 72 – 71 – 83 – 28. De wandeling kun je ook thuis beleven door te kijken op de website www.cultuurhistorie.info/nisse. Je vindt er een 3D-ervaring en in het menu vind je naast info over het dorp ook locaties in de omgeving in 1300 en van de dijkval in 1350 terug.

Artist impressie van Nisse in 1300 (www.wandelnetwerkzeeland.nl)

Rondje Noord-Beveland – 59 km

Het is vakantie-tijd en dus tijd om de grens over te gaan naar één van de overkanten. Nu naar Noord-Beveland. De route start op Walcheren aan de voet van de Veerse-gatdam ten noorden van Vrouwenpolder.

De route op kaart (www.fietsnet.be)

De Veerse-gatdam is een caissondam waarmee het Veerse Gat werd afgesloten op 27 april 1961. Het is het 3e Deltawerk. De dam is 2,8 kilometer lang en verbindt Walcheren met Noord-Beveland. **Natuurgebied De Schotsman** (km 4) ontstond door de realisatie van deze dam. De Schotsman is namelijk een voormalige zandplaat, die na de afsluiting van het Veerse Gat droogviel. De Schotsman staat bekend om zijn schrale graslanden met parnassia, orchideeën en zeggen, maar er is ook aangeplant bosgebied en er zijn vele (zang)vogels. De route volgt nu de oevers van het Veerse Meer.

Rond **Kamperland** (km 10) volgt de route het havenkanaal en daarna weer het Veerse Meer. Er is zicht op het eiland **Haringvliet** dat in beheer is van Staatsbosbeheer. Dit eiland dankt zijn naam aan de zeehonden, die door vissers ook wel 'haringvreters' genoemd werden. De Haringvliet is ook een voormalige zandplaat waar vroeger zeehonden lagen te rusten. Nu is het eiland een foerageer- en overnachtingsgebied voor vele soorten vogels, zoals de middelste zaagbek, het nonnetje, de brilduiker, de smient en de meerkoet. Op het eiland leeft een grote groep damherten.

Nonnetje
(Saxifraga –
Jan Nijendijk)

Parnassia (Saxifraga – Ed Stikvoort)

Deze route fietsen?

Volg de knooppunten (start bij de Veerseгатdam nabij Vrouwenpolder):
30 – 3 – 2 – 1 – 17 – 18 – 19 – 10 – 28 – 23
– 24 – 34 – 33 – 32 – 39 – 22 – 13 – 5 – 4 –
3 – 30

Bordje weg? Bordje fout? Meld het!
www.meldpuntroutes.nl

De route loopt vervolgens langs voormalige zandplaat **Goudplaat** (km 15). Het duinstruweel van Goudplaat herbergt nachtegalen en grasmussen. Het **voormalige tijhaventje van Geersdijk** (km 20) werd aangelegd in 1808. Hier was de veerdienst naar Zuid-Beveland en vanaf hier werden landbouwgoederen verscheept. Ook de bij wielrenners bekende kasseien van Het Kaaidijkje of 't Kaaitje liggen hier. Na het korte dokkeren over deze kasseien volgt de route het Veerse Meer en is er zicht op de **Middelplaten**. Ook dit zijn voormalige zandplaten en nu eilanden in het meer. De Middelplaten zijn in beheer bij Natuurmonumenten (excursies in het Activiteitenoverzicht).

De **Zandkreekdam** (km 28) werd op 1 oktober 1960 geopend en was ook één van de Deltawerken. In 2002 werd er een extra brug gerealiseerd voor de doorstroming van het wegverkeer over de Zandkreeksluis in de N256 van Goes naar Zierikzee. En in 2004 werd de 'Katse Heule' geopend, een doorlaatkoker om de waterkwaliteit in het Veerse Meer te verbeteren. Vlak voor Kats gaat de route buitendijks langs de Oosterschelde verder.

Het '**Monument voor de gevlogenen**' (km 33) bestaat uit een groot en vele kleine vogelhuisjes. Na de kap van de oude bomen aan de dijk zijn tussen de nieuwe aanplant een aantal grote stobben blijven staan als markering van de vliegroute van vleermuizen. Eén van de stobben is omgebouwd tot dit monument en biedt tijdelijk onderdak aan vogels en insecten, die voorheen in de grote oude bomen huisden.

De route volgt nu de Oosterschelde en gaat een stuk na Kats vlak voor de Zeelandbrug weer buitendijks verder. Na passage van en zicht op de **Zeelandbrug** die in 1965 werd geopend en toen de langste brug van Europa was, komt de route langs het **Monument Verdronken Dorpen** (km 38). De **Tempel van Nehalennia** staat in Colijnsplaat (km 40) en is een replica, ontstaan na de vondst van veel Nehalennia altaren op de bodem van de Oosterschelde voor dit dorp. Zowel buiten- als binnendijks gaat het verder.

Het oude landbouwhaventje **De Oesterput** (km 44) wordt beschermd door een westelijke en oostelijke havendam. De westelijke havendam is bijzonder omdat het een restant is van de oude zeedijk die hier lag tot de dijkval van 1881. Achter de toen deels weggezakte dijk werd een inlaagdijk gelegd, waardoor er een beschermd baaitje ontstond, dat tot het einde van de 19^e eeuw in gebruik was als oesterput. In 1889 kreeg het gebiedje een functie als landbouwhaven. Er werd een havengeul in uitgebaggerd en een loskade aangelegd. Momenteel is de in onbruik geraakte tijhaven grotendeels overgroeid met schorvegetatie. Vanaf hier loopt de route weer buitendijks. Bij **Dijkhuisje Wissenkerke** (km 49) is er een getijdenbak waar je bij laag water het onderwaterleven in kunt bewonderen, zoals de golfbrekeranemoon (*diadumene cincta*). Dit dijkhuisje is meer dan 100 jaar oud en in vroeger tijden was dit de schuilplek bij storm waar waterschappers keken of de dijk het hield bij storm. Vlakbij ligt de **Inlaag Keihooft**, een prima plek om vogels te spotten.

De route loopt door een bungalowpark en vervolgt zijn weg langs de Oosterschelde. Vlak voor het verlaten van de Oosterschelde staat er een gedenksteen op de glooiing. Deze herinnert aan het einde van project Zeeweringen, een samenwerking tussen Rijkswaterstaat en waterschap Scheldestromen waarbij tussen 1997 en 2015 de steenbekleding van de dijken werd versterkt. In totaal 325 km dijk werd in Zeeland versterkt, de kosten bedroegen € 325 miljoen. In de duinen werd hier vroeger volop gekampeerd, nu ligt aan de binnenzijde van de dijk Camping Anna Friso. De route passeert de voet van de **stormvloedkering** (km 54), het meest imposante van de deltatwerken. Met 65 pijlers in 3 km doorstroomopeningen (van in totaal 9 km lengte) is het een indrukwekkend geheel. De route vervolgt zijn weg over de Veerseгатdam naar het eindpunt op Walcheren waarbij nog eenmaal kan worden gekeken over de Noordzee en over het Veerse Meer.

De Yerseke Moer ontstond in de middeleeuwen als veengebied. Vanaf ongeveer de 12^e eeuw werd hier op grote schaal turf gewonnen (veen afgegraven voor brandstof). Door die afgravingen klonk de bodem in en ontstond een laag, nat gebied met kreken en graslanden. Later werd het gebied ingepolderd, maar het open, weidse karakter bleef behouden. Eeuwenlang werd de Yerseke Moer gebruikt als landbouwgrond, vooral voor grasland. Door de lage ligging en zoute invloeden vanuit de nabijgelegen Oosterschelde kreeg het gebied een uniek karakter. Het bleef relatief kleinschalig en werd nooit grootschalig bebouwd, waardoor het

historische landschap goed bewaard is gebleven. Tegenwoordig is de Yerseke Moer een beschermd natuurgebied in beheer van Het Zeeuws Landschap. Het is een belangrijk leefgebied voor weidevogels en zeldzame planten die goed gedijen op de zilte bodem. Recent is er een nieuw uitzichtpunt geopend aan de rand van de Yerseke Moer. Vanaf deze verhoging heb je een panoramisch zicht over het oude krekenspatroon en de open vlaktes. Het uitzichtpunt maakt het makkelijker om het landschap te 'lezen' en neemt je volop mee in het gebied aan de hand van uitgebreide informatiepanelen.

De route voert dwars door het natuurgebied en loopt dan door naar Yerseke. Dit is het schelpdiercentrum van Nederland. De **oesterputten in Yerseke** (km 13) zijn oude, met zeewater gevulde bassins waar oesters en andere schelpdieren worden 'verwaterd' en bewaard. Ze stammen uit de 19^e eeuw en liggen direct aan de Oosterschelde, zodat vers zeewater vrij kan in- en uitstromen. Dit proces zorgt ervoor dat oesters schoon blijven en hun smaak verbeteren voordat ze verkocht worden. De gemeente Reimerswaal zet sterk in op behoud en toerisme. De oesterputten worden gerestaureerd en beter toegankelijk gemaakt, met aandacht voor erfgoed en beleving. Denk aan wandelroutes, informatievoorziening en samenwerking met lokale bedrijven, zodat bezoekers het verhaal van de oestercultuur kunnen ervaren.

De route gaat aan de zuidzijde en westzijde van de Yerseke Moer, in 2026 benoemt tot 10^e icoonlandschap van Nederland. Op de kruising van de Reeweg en Schelvrijweg (km 20) start een **wandeling** door het gebied (zie informatieblok). Ook wordt het uitzichtpunt weer gepasseerd en via de Postbrug bereiken we de overzijde van het kanaal. Nu gaat het zuidwaarts langs het kanaal. Na het verlaten van het kanaal volgt de route de zuidzijde van de **Kapelse Moer** (km 31). Ook dit is een laaggelegen veenweidegebied dat in de middeleeuwen is ontstaan door turfwinning.

De Kapelse Moer ligt direct tegen de Yerseke Moer aan en vormt er landschappelijk één geheel mee. Beide gebieden delen dezelfde ontstaansgeschiedenis, bodemstructuur en open karakter. Het kanaal zorgt er voor dat het twee gebieden zijn geworden. Ook de Kapelse Moer is in beheer van Het Zeeuws Landschap.

Wemeldinge (km 35) is in trek bij watersporters en met name duikers. De route passeert de kerk van Wemeldinge met een vliedberg (ook wel motte genoemd). Dit is een kunstmatige heuvel uit de middeleeuwen, waarschijnlijk gebruikt als verdedigings- of toevluchtpunt bij overstromingen. Het is een zichtbaar overblijfsel van vroege bewoning in het gebied. De **Kattendijkse Dijk** (km 37) is populair bij duikers, er zijn diverse duikplekken te vinden. Ook wielervedstrijden maken soms gebruik van de dijk vanwege het open winderige karakter. De route volgt de **Oosterschelde**, het grote Nationale Park, om daarna via de haven weer uit te komen op het beginpunt van de route.

Wandelen in de Yerseke Moer kan enkel tussen 15 juli en 15 oktober. Een 3,3 km lange wandeling voert door het gebied. De route start op de kruising Reeweg en Schelvrijweg. Onderweg geven informatiepanelen uitleg. De route is onverhard, goede schoenen of laarzen zijn een aanrader! De route start relatief dichtbij het in 2026 geopende uitzichtpunt.

Overzicht activiteiten Walcheren 2026

De zomer is bijna in het land. En er zijn tal van leuke activiteiten om te ondernemen rondom de natuur. Check voor de IVN-excursies vooraf altijd de website! Voor de cursief gedrukte excursies wordt verwezen naar de websites van de betreffende instanties, hier vindt u meer informatie en tal van andere activiteiten.

Datum	Excursie / activiteit	Tijdstip	Thema / opmerking
JUNI			
21 (zondag)	<i>Overleven in de natuur</i>	14.00 uur	<i>Speelhof Hoogerzael</i>
23 (dinsdag)	Begraafplaats Middelburg	14.00 uur	Rondleiding begraafplaats
25 (donderdag)	<i>Landschapstuin</i>	13.00 uur	<i>Terra Maris</i>
27 (zaterdag)	<i>Permacultuur en voedselbos</i>	13.30 uur	<i>Oest Farm & Stay</i>
27 (zaterdag)	<i>Beleef Oranjezon</i>	14.00 uur	<i>Zeeuws Landschap</i>
28 (zondag)	<i>Fort Ellewoutsdijk</i>	10.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
30 (dinsdag)	<i>Vlinders en libellen</i>	13.00 uur	<i>Terra Maris</i>
30 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
JULI			
1 (woensdag)	<i>Modderdag</i>	13.30 uur	<i>Speelhof Hoogerzael</i>
3 (vrijdag)	Inspiratiedag insecten	09.15 uur	Dorpshuis Borssele en Kaloot
5 (zondag)	<i>Middelplaten Veerse Meer</i>	10.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
9 (donderdag)	<i>Eendenkooi Slikkenbosch</i>	19.00 uur	<i>Staatsbosbeheer</i>
10 (vrijdag)	<i>Excursie Haringvreter</i>	10.00 uur	<i>Staatsbosbeheer</i>
10 (vrijdag)	<i>Excursie Haringvreter</i>	14.00 uur	<i>Staatsbosbeheer</i>
11 (zaterdag)	Fotowerkgroep op stap	09.00 uur	Tuinbloemen
14 (dinsdag)	<i>Middeleeuws Festijn</i>	12.00 uur	<i>Terra Maris</i>
14 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
17 (vrijdag)	Nollestrand Vlissingen	10.30 uur	Korren
18 (zaterdag)	<i>Strandjutten met een gids</i>	10.30 uur	<i>Terra Maris</i>
19 (zondag)	<i>Slikkentocht Kattendijke</i>	14.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
21 (dinsdag)	<i>Middeleeuws Festijn</i>	12.00 uur	<i>Terra Maris</i>
21 (dinsdag)	<i>Eendenkooi Slikkenbosch</i>	19.00 uur	<i>Staatsbosbeheer</i>
22 (woensdag)	<i>Speuren naar diersporen</i>	10.30 uur	<i>Terra Maris</i>
22 (woensdag)	<i>Fort Ellewoutsdijk</i>	15.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
28 (dinsdag)	<i>Middeleeuws Festijn</i>	12.00 uur	<i>Terra Maris</i>
28 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
AUGUSTUS			
1 (zaterdag)	Nollestrand Vlissingen	10.30 uur	Korren
1 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	10.30 uur	Geheimen van het getij
4 (dinsdag)	<i>Middeleeuws Festijn</i>	12.00 uur	<i>Terra Maris</i>
4 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
6 (donderdag)	<i>Eendenkooi Slikkenbosch</i>	19.00 uur	<i>Staatsbosbeheer</i>
7 (vrijdag)	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	09.00 uur	<i>Zeeuws Landschap</i>
11 (dinsdag)	<i>Middeleeuws Festijn</i>	12.00 uur	<i>Terra Maris</i>
14 (vrijdag)	Park Toorenvliedt	14.00 uur	Excursie
15 (zaterdag)	<i>Slikkentocht Kattendijke</i>	11.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
16 (zondag)	<i>Middelplaten Veerse Meer</i>	10.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
16 (zondag)	<i>Fort Ellewoutsdijk</i>	12.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
18 (dinsdag)	<i>Eendenkooi Slikkenbosch</i>	19.00 uur	<i>Staatsbosbeheer</i>
18 (dinsdag)	Rammekenshoek Ritthem	19.30 uur	Rondje Rammekenshoek
19 (woensdag)	Polderhuis Westkapelle	13.00 uur	Geheimen van het getij
19 (woensdag)	Nollestrand Vlissingen	12.45 uur	Korren
20 (donderdag)	<i>OERRR Zwaakse Weel</i>	10.30 uur	<i>Natuurmonumenten (Tipi kamp)</i>

SEPTEMBER

2 (woensdag)	Begraafplaats Middelburg	19.00 uur	Rondleiding begraafplaats
5 (zaterdag)	Nollestrand Vlissingen	14.30 uur	Korren
11 (vrijdag)	<i>Vleermuizen Zwaakse Weel</i>	19.15 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
12 (zaterdag)	Fotowerkgroep op stap	18.30 uur	Zonsondergang strand
12 (zaterdag)	<i>Slikkentocht Kattendijke</i>	10.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
16 (woensdag)	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	10.00 uur	<i>Zeeuws Landschap</i>
20 (zondag)	<i>Middelplaten Veerse Meer</i>	10.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
20 (zondag)	Nollestrand Vlissingen	15.30 uur	Korren
26 (zaterdag)	<i>Slikkentocht Kattendijke</i>	07.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>
26 (zaterdag)	<i>Sint Laurens Weihoek</i>	09.00 uur	<i>Zeeuws Landschap</i>
26 (zaterdag)	<i>OERRR Zwaakse Weel</i>	14.00 uur	<i>Natuurmonumenten (Egelhuisjes)</i>

OKTOBER

3 (zaterdag)	Wetenschapsdag ZB en HZ	hele dag	Stand van IVN-Walcheren
10 (zaterdag)	Fotowerkgroep op stap	09.00 uur	Paddenstoelen
17 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	12.30 uur	Geheimen van het getij
21 (woensdag)	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	10.00 uur	<i>Zeeuws Landschap</i>
24 (zaterdag)	Oranjezon	10.30 uur	Paddenstoelenexcursie
24 (zaterdag)	<i>OERRR Fort Ellewoutsdijk</i>	19.00 uur	<i>Natuurmonumenten (N8vdN8)</i>
24 (zaterdag)	Polderhuis Westkapelle	19.30 uur	Geheimen van het getij (N8vdN8)
31 (zaterdag)	<i>Slikkentocht Kattendijke</i>	10.00 uur	<i>Natuurmonumenten</i>

NOVEMBER

14 (zaterdag)	Fotowerkgroep op stap	09.00 uur	Locatie en thema volgen
18 (woensdag)	Fotobespreking	19.30 uur	IVN-Fotowerkgroep, locatie volgt

DECEMBER

12 (zaterdag)	Fotowerkgroep op stap	09.00 uur	Locatie en thema volgen
19 (zaterdag)	<i>OERRR Zwaakse Weel</i>	13.30 uur	<i>Natuurmonumenten (vogels)</i>
28 (maandag)	<i>Strandexpeditie Oranjezon</i>	12.00 uur	<i>Zeeuws Landschap</i>

Hoornaarnest in De Manteling nabij Oostkapelle

Inhoud

	Algemeen		
2	Redactioneel Bij de voorpagina	2	Aan deze editie werkten mee Colofon
	Bestuur en werkgroepen		
3	Dagelijks bestuur Algemeen bestuur (naast dagelijks bestuur)	3	Werkgroepen Alle kleine beestjes helpen!
	Van de bestuurstafel		
4	SAVE THE DATE! – IVN-ledendag 19 september	4	Alles stroomt, ook op de ALV
	Activiteitenoverzicht		
6	Korren op het Nollestrand Wetenschapsdag 3 oktober Paddenstoelen in Oranjezon	9	JongIVN: Samen voor de natuur!
7	Op stap met de IVN-Fotowerkgroep	10	Rondleiding permacultuurtuin en voedselbos
8	Modderdag en overleven: Speelhof Hoogerzael	11	Begraafplaats Middelburg Inspiratiedag Zeeuwse insecten Op jacht!
8	Geheimen van het getij	12	Zomeractiviteiten Terra Maris
9	Park Toorenvliedt		
9	Rondje Rammekenshoek		
	Kiek... een plaëtje!		
13	Fotorubriek voor al je leuke waarnemingen		
	Op bezoek bij...		
15	Jasper Bin van Stichting Landschapsbeheer Zeeland	18	Natuur- en milieucentrum De IJzeren Man
	Artikelen en ander nieuws		
20	Een gouwe ouwe van Cobie Gouwen	28	De paardenbloemspanner
21	Natuurexperiment op voormalige tennisbaan	29	Land van Ons
22	Grasmus; een rusteloze zomergast	31	Scherpe boterbloem Niets is zo puur als de natuur
23	Lopend buffet	32	De winter komt er aan! Help ons! Kopij voor het volgende nummer
24	(K)Walchère		
25	Hartje Walcheren: Kapel Hoogelande		
26	De HZ-tuin in Vlissingen		
	Verrassende ommetjes op Walcheren én daarbuiten		
33	Land van overkanten – 45 en 26 km	38	Rondje Noord-Beveland – 59 km
36	Ommetje Goes-Zuid – 5,5 km	40	Ommetje door tijd en tij – 40 km
37	Ommetje Nisse in 1300 – 6 km		
	Jaaroverzicht activiteiten Walcheren 2026		
42	Jaaroverzicht 2026		